

Συζήτηση για τα ΜΜΕ (μάλλον 25/06/1998)

Συντονίστρια: [...] Και ο κ. Μιχάλης Τρεμόπουλος είναι δημοσιογράφος στην ΕΤ-3, στον Παρατηρητή, στις εφημερίδες *Μακεδονία* και *Θεσσαλονίκη*, και είναι ένας από τους ανθρώπους της πόλης μας γνωστός γιατί ασχολείται με τα οικολογικά θέματα και υποψήφιος νομάρχης Θεσσαλονίκης. Πρώτα θα κάνουμε μία κουβέντα με τους δύο πρώτους ομιλητές. Μετά σκεφτήκαμε να κάνουμε ένα διάλογο και κουβέντα μαζί με ερωτήσεις πάνω στις εισηγήσεις, για να συνεχίσουμε αργότερα με την κ. Δουλκέρη Τέσσα και τον κ. Χατζητρύφωνα.

Πριν ξεκινήσουμε την εκδήλωση, θα ήθελα να φωνάξω τον κ. Όμηρο Ταχματζίδη, ο οποίος βρίσκεται εδώ ως αντιπρόσωπος του κ. Βούγια, υποψήφιου δημάρχου, που κατεβαίνει σε συνεργασία με την Κίνηση Πολιτών, το Συνασπισμό και την Οικολογία-Αλληλεγγύη, να μας απευθύνει χαιρετισμό και τον ευχαριστούμε.

Ταχματζίδης: Καλησπέρα σας. Αισθάνομαι χαρά πρώτα, γιατί με προσκαλεί στο βήμα η Μαρία, με την οποία γνωριζόμαστε από τα φοιτητικά μας χρόνια, παρ' όλο που εγώ είμαι λίγο μεγαλύτερος, αυτή με βρήκε στη Χαϊδελβέργη όταν ήρθε, έτσι δεν είναι; Ο χώρος εδώ μου είναι οικείος, γιατί συνεργάζομαι -δημοσιογράφος είμαι κι εγώ- με το εργατικό κέντρο, είναι ίσως μια εκδήλωση-έκπληξη, γιατί σ' αυτή την αίθουσα έχω παρακολουθήσει πάρα πολλές εκδηλώσεις λόγω επαγγελματικής ενασχόλησης και με τη μορφή αγγαρείας. Δε θα είναι ένας τυπικός χαιρετισμός κάποιου υποψήφιου πολιτικού, ούτε θα μεταφέρω τίποτα συγκεκριμένο απ' το Σπύρο το Βούγια, αυτό το οποίο μπορούμε να πούμε όμως ως συνδυασμός και κάτω από το σλόγκαν «Θεσσαλονίκη Ανθρώπινη Πόλη», είναι ότι θα πρέπει να κινητοποιηθούμε όλες οι δυνάμεις της πόλης, οι οποίες φαντάζονται μια Θεσσαλονίκη διαφορετική, μια Θεσσαλονίκη η οποία θα απεγκλωβιστεί, θα απεγκλωβίσει μάλλον τον εαυτό της από αυτήν την εικόνα η οποία κυριάρχησε τα τελευταία χρόνια, την εικόνα της μισαλλοδοξίας, της μη ανοχής, για να μη χρησιμοποιήσω και εκφράσεις βαρύτερες. Δε θα επεκταθώ όμως σε αυτό, γνωρίζω τη σημασία της εκδήλωσης, εκείνα τα χρόνια στη χώρα μας δυστυχώς τα πράγματα ήταν εντελώς διαφορετικά απ' ό,τι συνέβαινε στις δυτικοευρωπαϊκές πόλεις, από ό,τι συνέβαινε στην Ευρώπη, συμπτωματικά επειδή ασχολούμαι με μια έρευνα άσχετη με το θέμα στις εφημερίδες, και σημειώνω και κάποια σχετικά με το πώς αντιμετωπίζεται η ομοφυλοφιλία εκείνα τα χρόνια, τη δεύτερη χρονιά τη δικτατορίας, μπορεί να δει κανείς τη διαφοροποίηση και την απόσταση που υπάρχει της χώρας μας από τα δυτικοευρωπαϊκά κράτη. Έχουν γίνει σαφέστατα βήματα εκδημοκρατισμού, βήματα της αναγνώρισης της διαφοράς ως σημαντικού παράγοντα μιας σύγχρονης κοινωνίας πολιτών, παρ' όλ' αυτά όμως γνωρίζετε εσείς καλύτερα από μένα ότι βρισκόμαστε πολύ πίσω όσον αφορά την Ευρώπη, βρισκόμαστε πίσω και στο πλαίσιο το νομικό, αλλά βρισκόμαστε πολύ περισσότερο πίσω στο πλαίσιο το ιδεολογικό, σ' αυτό το οποίο λέμε κοινωνική συνείδηση. Πιστεύουμε ότι θα μπορέσουμε να μεταφέρουμε -δε θα γίνουν πολλά πράγματα, δεν μπορούμε να υποσχεθούμε ότι θα γίνουν αλλαγές- απλούστατα εκείνο

το οποίο έχει σημασία από εδώ και στο εξής [είναι] να μεταφέρουμε το πεδίο της συζήτησης από εκείνο το σημείο που το έχουνε μεταφέρει οι συντηρητικοί, αν μου επιτρέπετε οι συντηρητικοί της πόλεως, σε ένα πεδίο εντελώς διαφορετικό, όπου θα περιλαμβάνει και τα ζητήματα των δικαιωμάτων της διαφοράς, θα ξεφύγουμε από αυτή τη συζήτηση περί εθνικών ταυτοτήτων και όλα αυτά τα γνωστά. Επειδή προέρχομαι και από το χώρο της Φιλοσοφίας επιστημονικά, είναι γνωστό το ότι έχει σημασία το πώς ορίζει κανείς, το τι αναγνωρίζεις στον άλλο και πόσο η αναγνώριση του άλλου απέναντι σε έναν τρίτο τον πιέζει, και αυτή η πίεση υποθέτω ότι στην ελληνική κοινωνία είναι πάρα πολύ έντονη. Είναι ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι πιο αναπτυγμένες κοινωνίες και ειδικά οι λεγόμενες πολυπολιτισμικές κοινωνίες, λόγω της σύνθεσης των πληθυσμών, το οποίο όμως θα αντιμετωπίσουμε κι εμείς. Ως πόλη η Θεσσαλονίκη βρίσκεται μπροστά σε μια τέτοια πρόκληση. Ελπίζω λοιπόν αυτή η συζήτηση να δώσει πορίσματα σημαντικά, και επειδή γνωρίζω και στο χώρο της δημοσιογραφίας αναπαράγονται τα στερεότυπα, και αυτό είναι ένα σημείο, το πεδίο δηλαδή της γλώσσας, όπου μπορεί να υπάρξει αντίσταση, -και εδώ νομίζω ότι είναι καθοριστικός ο ρόλος του δημοσιογράφου-, αυτό θα ήθελα να πω, εμείς από την πλευρά μας θα προσπαθήσουμε να το φέρουμε και στον προεκλογικό αγώνα, ζητήματα τα οποία αφορούν κοινωνικά ζητήματα, αλλά και ζητήματα που έχουν να κάνουν με μια κουλτούρα της ανοχής θα προσπαθήσουμε να τα φέρουμε στο τραπέζι των συζητήσεων. Και εδώ ίσως χρειαστούμε και τη δική σας βοήθεια. Σας ευχαριστώ.

Συντονίστρια: Ευχαριστούμε τον κ. Όμηρο Ταχματζίδη για το χαιρετισμό του εκ μέρους του κ. Βούγια, θα θέλαμε να είχαμε αντιπροσώπους και από άλλους συνδυασμούς, ελπίζουμε σε μελλοντικές εκδηλώσεις μας να έρθουν, να είναι παρόντες. Η εκδήλωση για τα ΜΜΕ και την ομοφυλοφιλία γίνεται με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Μέρας της Ομοφυλοφιλίας που έχουμε αύριο. Τα ερωτήματα που θέσαμε στους εαυτούς μας ετοιμάζοντας όλη αυτή την εκδήλωση ήταν ότι, από τη μια μεριά τα ΜΜΕ είναι όργανα που πληροφορούν, λειτουργούν σαν όργανα πληροφόρησης των πολιτών μέσα σ' ένα δημοκρατικό πολίτευμα, έτσι ώστε αυτοί να είναι σε θέση έχοντας τη δική τους άποψη να πάρουν ενεργό μέρος στην κοινωνική και πολιτική ζωή. Όσον αφορά την ομοφυλοφιλία, ερωτηθήκαμε, δημιουργούν τα ΜΜΕ μια άποψη που ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα της ζωής ενός ομοφυλόφιλου άντρα, μιας ομοφυλόφιλης γυναίκας; Ποια είναι η εικόνα του ομοφυλόφιλου/ της ομοφυλόφιλης που βγαίνει προς τα έξω, στην κοινή γνώμη μέσα από τα ΜΜΕ; Είναι δυνατόν μέσα από την άποψη που δημιουργείται μέσω των ΜΜΕ να αρθούν προκαταλήψεις όσον αφορά την ομοφυλοφιλία; Σ' αυτά τα ερωτήματα ελπίζω να μας δώσουν απαντήσεις οι εισηγητές μας ξεκινώντας από την κ. Δουλγεράκη που έχει το λόγο:

Δουλγεράκη: Λοιπόν, να ξεκινήσω κατ' αρχήν να σας πω ότι εμείς θέλαμε να μελετήσουμε ακριβώς αυτό πάνω κάτω, όπως το είπατε, αλλά για να κάνουμε αυτό πρέπει να αποφασίσουμε ένα θεωρητικό πλαίσιο, δηλαδή πώς θα μελετήσουμε τη σχέση του Τύπου με την άποψη που σχηματίζουν τα άτομα για την ομοφυλοφιλία σε σχέση με αυτά που γράφονται στον Τύπο, πρέπει να αποφασίσουμε κατ' αρχήν πώς θα το μελετήσουμε. Η θεωρία που χρησιμοποιούμε, και θέλω να σας το δείξω αυτό, για να καταλάβετε μετά τι βρήκαμε, είναι αυτή εδώ: λέγεται κοινωνικές

αναπαραστάσεις. Δεν ξέρω αν σας φαίνεται καθόλου γνωστός ο όρος ή άγνωστος. Κοινωνική αναπαράσταση είναι ένα σύνολο πληροφοριών, γνώσεων, στερεοτύπων. Είναι μια καινούργια θεωρία, περιλαμβάνει όλα αυτά που ξέρετε για στερεότυπα, προκαταλήψεις κλπ. Για τους θεωρητικούς των κοινωνικών αναπαραστάσεων υπάρχει αυτή εδώ η δομή, βλέπετε; λοιπόν, εδώ είναι ο πυρήνας της κοινωνικής αναπαράστασης, εδώ είναι τα σημαντικά μηνύματα, κι αυτά που ασπάζονται τα περισσότερα άτομα, ουσιαστικά αυτό είναι το πιο ενιαίο κομμάτι της όλης κοινωνικής αναπαράστασης και συγκρατεί ως πούμε την υπόλοιπη κοινωνική αναπαράσταση. Αυτά εδώ τα υπόλοιπα τρία είναι ιεραρχημένα έτσι ώστε η περιφέρεια είναι τα πιο μακρινά μηνύματα, αξίες, στερεότυπα, στάσεις κλπ της κοινωνικής αναπαράστασης, που σημαίνει ότι είναι απομακρυσμένα από τον πυρήνα, είναι μέρος της κοινωνικής αναπαράστασης αλλά δεν είναι το ενοποιητικό στοιχείο που έχει ο πυρήνας. Και εδώ είναι η περιμετρική ζώνη Α και η περιμετρική ζώνη Β. Η περιμετρική ζώνη Α αποτελείται από πολλά άτομα, όπως και εδώ, αλλά τα μηνύματα γι' αυτά τα πολλά άτομα δεν είναι σημαντικά, που σημαίνει ότι εδώ πέρα ως πούμε περισσότερο δρουν τα ΜΜΕ. καλύτερα, οπότε έχουν τη δυνατότητα να περνούν σε πολύ κόσμο πολλά μηνύματα, που όμως αυτά τα μηνύματα δεν είναι απαραίτητα σημαντικά, απλώς τ' ακούνε. Και εδώ πέρα η περιμετρική ζώνη Β είναι πάλι σκέψεις, στερεότυπα, όλα αυτά που σας είπα, τα οποία έχουν λίγα άτομα, το αντίθετο από εδώ, αλλά γι' αυτά τα λίγα άτομα τα μηνύματα αυτά είναι πάρα πολύ σημαντικά. Και εδώ θα μπορούσαμε να πούμε περισσότερο ότι αφορά κάποιες μειονότητες ή άτομα με κάποιες ιδέες μειονοτικές, δηλαδή κάποια άτομα που πιστεύουν κάποια πράγματα έντονα, τα οποία όμως είναι λίγα. Εντάξει το σχήμα, κατανοητό; Καμία απορία;

Περισσότερη δηλαδή δύναμη απ' ό,τι θα καταλάβετε -έχει σημασία αυτό για τα αποτελέσματα- την έχει ο πυρήνας. Επίσης είναι ενιαίος, σημαντικός κλπ. Τώρα φυσικά η κοινωνική αναπαράσταση που μελετάμε εμείς είναι ουσιαστικά της ομοφυλοφιλίας, αλλά μέσα από τον Τύπο. Το ένα πράγμα, για να κάνεις μια έρευνα, είναι να αποφασίσεις ποιο θεωρητικό [πλαίσιο] θα ακολουθήσεις. Εμείς αποφασίσαμε τις κοινωνικές αναπαραστάσεις. Το άλλο είναι να δεις τι έχουν κάνει άλλοι μελετητές. Στην Ελλάδα δυστυχώς έχουμε βρει ελάχιστα πράγματα, σχεδόν τίποτα, δηλαδή σε επιστημονικά τουλάχιστον περιοδικά κλπ., οπότε ό,τι σας αναφέρω είναι από έρευνες του εξωτερικού οι οποίες είχαν γίνει από το '90 και μετά, -ούτως ή άλλως πριν από το '85 περίπου, απ' το '82-'85, όλες οι έρευνες για την ομοφυλοφιλία αφορούσαν κυρίως την αιτιολογία της, την αντιμετώπιση, κλπ. Η κοινωνική διάσταση της ομοφυλοφιλίας, που φυσικά αυτό κοιτάμε εμείς σήμερα, άρχισε να μελετάται τα τελευταία χρόνια, οπότε αυτά που θα σας πω από το '90 και μετά ουσιαστικά αφορούν αυτά. Μια γρήγορη σύνοψη όλων των ερευνών, γιατί διάβασα πάρα πολλές, για την κοινωνική διάσταση επαναλαμβάνω: πολύ γρήγορα να σας πω ότι όλες αυτές οι έρευνες απ' ό,τι κατάλαβα εγώ, μελετάνε ουσιαστικά δύο πράγματα, ή αφορούν δύο παράγοντες: ο πρώτος παράγοντας είναι, ποια είναι τα άτομα, ποια είναι τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των ατόμων, που έχουν κάποιες απόψεις για την ομοφυλοφιλία. Θα σας πω ποια είναι αυτά τα κοινωνικά χαρακτηριστικά που μελετώνται κυρίως. Και το άλλο είναι, τι πιστεύουν αυτά τα άτομα. Δηλαδή ποια είναι τα άτομα που πιστεύουν τι. Λοιπόν, πάμε στο πρώτο. Λοιπόν, όσον αφορά το πρώτο, δηλαδή τα κοινωνικά χαρακτηριστικά που μελετήθηκαν είναι: το φύλο. Πάρα πολλές έρευνες έχουν βγάλει ότι οι γυναίκες είναι λίγο πιο δεκτικές, έχουν πιο δεκτική στάση απέναντι στην

ομοφυλοφιλία. Αλλά όχι όλες οι έρευνες. Γι' αυτό το κρατάω έτσι. Όχι όλες οι έρευνες. Απλώς, όπως το είδα εγώ, οι γυναίκες είναι πιο θετικές απέναντι στην ομοφυλοφιλία, είναι πιο δεκτικές, δεν έχουν αρνητικές στάσεις, προκαταλήψεις κλπ. Ένας δεύτερος παράγοντας είναι η ηλικία. Εδώ τα αποτελέσματα είναι πιο σαφή. Οι μικρότερες, οι νεαρότερες ηλικίες γενικά είναι πάλι πιο θετικές από ότι οι γεροντότερες. Ένας άλλος παράγοντας είναι το μορφωτικό επίπεδο, και εδώ είναι σαφή τα πράγματα, οι περισσότερο μορφωμένοι είναι πιο δεκτικοί από τους λιγότερο μορφωμένους. Ένας άλλος παράγοντας είναι η οικογενειακή κατάσταση. Λένε τώρα οι έρευνες ότι οι ανύπαντροι και οι χωρισμένοι φαίνονται πάλι να είναι πιο φιλελεύθεροι στις απόψεις τους σε σχέση με την ομοφυλοφιλία από τους παντρεμένους και από τους χήρους. Επίσης στα κοινωνικά χαρακτηριστικά είναι οι θρησκευτικές πεποιθήσεις. Και λένε οι έρευνες ότι όσο περισσότερο κάποιος ζει σύμφωνα με τις αξίες και τις παραδόσεις της εκκλησίας, τόσο αρνητικός είναι απέναντι στην ομοφυλοφιλία. Και τέλος ένας άλλος παράγοντας -αυτοί είναι οι πιο σημαντικοί- είναι οι πολιτικές πεποιθήσεις. Αυτό μας αφορά λίγο στην έρευνα, βρέθηκε πάλι από τις έρευνες ότι άτομα πιο προοδευτικών πολιτικών χώρων, ό,τι εννοεί η κάθε χώρα όπου έγιναν οι έρευνες, είναι πάλι πιο δεκτικοί στην ομοφυλοφιλία, από τα άτομα των συντηρητικών χώρων. Τώρα αυτοί είναι οι πιο σημαντικοί παράγοντες που εξετάζουμε, υπάρχουν και κάτι άλλα, [αν είναι] μαύρος, άσπρος, αν ζει σε αγροτική περιοχή, αν είναι δημόσιος υπάλληλος, κάτι πολύ μικρούς παράγοντες, που εντάξει, τώρα αυτοί έχουν αξία μόνο αν τους δεις σε σχέση με τους προηγούμενους, δηλαδή πάλι η ηλικία, το φύλο είναι τα πιο σημαντικά που θα κρίνουν πάνω-κάτω. Και τέλος, πριν περάσω στο δεύτερο που έχει μελετηθεί στις έρευνες, ένα άλλο είναι η ομοφυλοφοβία. Κατ' αρχήν ομοφυλοφοβία να σας πω ότι επιστημονικά, σε επιστημονικό εγχειρίδιο εμφανίστηκε το 1967 ο όρος από τον Weiberg, για να περιγράψει τον τρόπο μερικών ανθρώπων να έρθουν σε στενή επαφή με ομοφυλόφιλους, και το φόβο τους μήπως είναι ομοφυλόφιλοι, καθώς και ένα αδικαιολόγητο μίσος επίσης προς τους ομοφυλόφιλους. Στις έρευνες λοιπόν η ομοφυλοφοβία άλλοτε μελετάται σαν ανεξάρτητη μεταβλητή -ανεξάρτητη μεταβλητή στις έρευνες είναι αυτό που μεταβάλλεις για να πεις τι συμβαίνει, δηλαδή έχουνε κάποιες κλίμακες και μελετάνε ότι άμα έχεις τόσο ξέρω' γω ποσοστό ομοφυλοφοβίας, με κάποιες κλίμακες που δεν τις ξέρω, τότε είναι πιθανό να έχεις τάδε τάδε απόψεις για την ομοφυλοφοβία. Ή άλλοτε μελετάται σαν ανεξάρτητη μεταβλητή, δηλαδή άτομο με αυτά τα χαρακτηριστικά που περιέγραψα, τι ποσοστό ομοφυλοφοβίας έχουμε. Αυτά τώρα είναι τα χαρακτηριστικά τα κοινωνικά που έχουν τα άτομα που έχουν αυτές τις απόψεις. Το δεύτερο μεγάλο πεδίο στο οποίο έχουν συγκεντρωθεί οι έρευνες που σας είπα από το '90 και μετά, είναι στο τι ακριβώς πιστεύουν, τι είναι αυτά που πιστεύουν οι άνθρωποι για τους ομοφυλόφιλους. Δηλαδή το περιεχόμενο των αντιλήψεων, των στάσεων, των προκαταλήψεων κλπ. Διάφορες απόψεις -οι περισσότερες είναι αρνητικές-, μπορώ να σας τις διαβάσω, οι αρνητικές κατ' αρχήν που επικρατούν περισσότερο: ότι η ομοφυλοφιλία δεν είναι μια άλλη έκφραση σεξουαλικότητας, είναι ανωμαλία, οι ομοφυλόφιλοι γίνονται ακούσια ή επιτηδευμένα πιο ορατοί από την κοινωνία λόγω του ιδιαίτερου ντυσίματός τους, της ομιλίας τους, των κινήσεων του σώματός τους, είναι εκκεντρικοί, ότι όλοι οι ομοφυλόφιλοι άντρες είναι γυναικωτοί και σκέφτονται σαν γυναίκες, ενώ όλες οι γυναίκες φέρονται σαν άντρες κλπ, επίσης ότι όλοι οι ομοφυλόφιλοι είναι πιο επιρρεπείς σε αντικοινωνική συμπεριφορά, σε εγκληματικότητα τα, ναρκωτικά, -τους συνδέουν με αυτά τα

πράγματα-, ότι οι ομοφυλόφιλοι είναι άθεοι, ότι είναι αχαλίνωτοι και στις σεξουαλικές τους σχέσεις, ότι σπάνια σχηματίζουν δεσμούς σταθερούς, και ένα που το βρήκα πραγματικά σχεδόν σε όλες τις έρευνες, είναι ότι οι ομοφυλόφιλοι είναι υπεύθυνοι και σχεδόν ο μόνος ευάλωτος στο AIDS, υπεύθυνοι για την εξάπλωσή του, το μεγαλύτερο ποσοστό των απόψεων ήταν αυτό. Παρ' ολ' αυτά όμως υπάρχει και ένα σημαντικό ποσοστό ατόμων στις έρευνες αυτές τις καινούργιες, άτομα που έχουν μερικά πολύ συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, από αυτά που ανέφερα πριν, όπως ότι είναι νεαρότερης ηλικίας, πιο μορφωμένοι κλπ., που όχι μόνο δεν ασπάζονται αυτές τις απόψεις, αλλά έχουν και χαρακτηριστικές θετικές απόψεις. Ότι είναι ευφάνταστοι στη δουλειά τους και κυρίως στον καλλιτεχνικό χώρο, ότι έχουν ιδιαίτερες ευαισθησίες, ότι είναι ευχάριστοι κοινωνικά, με καλή αίσθηση του χιούμορ, κλπ. Αυτά, πολύ σύντομα για το τι έχουν κάνει άλλοι σε σχέση με την κοινωνική διάσταση της ομοφυλοφιλίας, Τώρα σε σχέση με τον Τύπο και την ομοφυλοφιλία, αυτά που βρήκα είναι ακόμη λιγότερα. Οι μόνες αξιόλογες έρευνες, ουσιαστικά 3 άρθρα από το '90 και μετά, είναι οι έρευνες του Gross το 1991 και του Herek. Αυτοί τι είδαν; Ο Gross [μελέτησε] όχι μόνο εφημερίδες όπως θα δείτε στη δικιά μου, αλλά όλο τον Τύπο γενικά, είδε ότι η πιο συνηθισμένη αντιμετώπιση του Τύπου σχετικά με την ομοφυλοφιλία είναι η αγνόησή τους, είναι η μη προβολή ομοφυλοφιλικών θεμάτων. Κάνοντας αυτό ο Τύπος ουσιαστικά τι κάνει; Ενισχύει την ετεροφυλοφιλία, κάνοντάς την να φανεί σαν η μοναδική σεξουαλική επιλογή που μπορεί να γίνει. Έτσι ενώ προβάλλονται πρότυπα υγιούς ερωτικής σχέσης μεταξύ ετεροφυλόφιλων ζευγαριών, οι ομοφυλόφιλοι δεν μπορούν να πουν ότι στα έντυπα που κυκλοφορούν βρίσκουν τέτοια, χωρίς μειωτικό ή χλευαστικό ύφος, ανάλογα πρότυπα υγιών ζευγαριών, αντρών ή γυναικών ομοφυλόφιλων. Ο Herek το 1992 είπε ότι τα ΜΜΕ γενικά παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διάδοση του ετεροσεξισμού. Ο ίδιος όρισε τον ετεροσεξισμό τότε, το 1992 ως ένα ιδεολογικό σύστημα που αρνείται να υιοθετήσει οποιαδήποτε μη ετεροσεξουαλική μορφή συμπεριφοράς, ταυτότητας ή σχέσης. Όταν τώρα ο Τύπος -είπαμε ότι συνήθως δεν τον προβάλλει-, όταν όμως ο Τύπος προβάλλει ο Τύπος την ομοφυλοφιλία, -αυτό είναι μια έρευνα του Pierce του 1989-, λέει ότι προσπαθεί να ενισχύσει ουσιαστικά τους ισχύοντες ρόλους. Έτσι πολλές φορές σε κάποια άρθρα τονίζεται η θηλυκότητα ή η αρρενωπότητα που έχουν αντίστοιχα ένας άντρας ή μια γυναίκα ομοφυλόφιλος, που μπορεί να υπάρχει, μπορεί και να μην υπάρχει, και το σίγουρο είναι ότι αυτό που τονίζεται δεν έχει σχέση με αυτό που εξιστορεί το άρθρο, δηλαδή επιλεκτικά τονίζουν κάποιο πράγμα που δεν απασχολεί ουσιαστικά τη ροή ή το όλο πλαίσιο του άρθρου. Φυσικά και είδε πολλά κοσμητικά επίθετα μειωτικού ή χλευαστικού ύφους που έχουν συνδεθεί γενικότερα στην κοινωνία και προβάλλονται και μέσα από τον Τύπο. Και τέλος αναφέρεται και τονίζεται ο ομοφυλοφιλικός προσανατολισμός των ανθρώπων που υπήρξαν θύματα ή θύτες διαφόρων εγκλημάτων ή θύματα του AIDS, διαμορφώνοντας ανάλογα γνώμες, στάσεις κλπ, κοινωνικές αναπαραστάσεις. Για όλο αυτό τώρα το θεωρητικό πλαίσιο που σας είπα, τι κάνουμε εμείς στη δική μας την έρευνα, τι προσπαθήσαμε να κάνουμε: Ο στόχος ήταν, ο σκοπός μας πούμε της έρευνας, είναι η διερεύνηση της επίδρασης των εφημερίδων με διαφορετικές στάσεις απέναντι στην ομοφυλοφιλία στις κοινωνικές αναπαραστάσεις που διαμορφώνει τελικά ο αναγνώστης των εφημερίδων αυτών. Δηλαδή αυτό που διερευνάται είναι αν ο διαφορετικός χειρισμός, παρουσίαση και προβολή της ομοφυλοφιλίας στις εφημερίδες επιδρά στη διαμόρφωση κοινωνικών αναπαραστάσεων ουσιαστικά. Λοιπόν

γρήγορα γρήγορα το δείγμα: το δείγμα της έρευνας είναι 100 άτομα, 50 γυναίκες, 50 άντρες. Οι ηλικίες είναι 20-30 ετών, νέοι δηλαδή, και οι περισσότεροι, οι 92-93 από αυτούς είχαν ανώτερη-ανώτατη εκπαίδευση, δηλαδή ΑΕΙ, ΤΕΙ, ΙΕΚ, μεταπτυχιακές σπουδές και μόνο έξι από αυτούς, χωρίς εγώ να το επιδιώξω, [με κατώτερη]. Τελικά ό,τι θα πω από δω και πέρα ισχύει για αυτούς με ανώτερη μόρφωση, τελικά αυτοί που μου απάντησαν ήταν όλοι με ανώτερη μόρφωση. Τώρα για να πάρεις κάποια δεδομένα από μια έρευνα χρειάζεσαι το ερέθισμα που θα τους δώσεις και έναν τρόπο που θα πάρεις τις απαντήσεις ώστε να σου δώσει αυτό που ψάχνεις με το θεωρητικό εργαλείο που έχεις διαλέξει. Το ερέθισμα που πήρα εγώ, και που οφείλω και πάλι να ευχαριστήσω τα μέλη της Σύμπραξης, είναι άρθρα εφημερίδων που τα βρήκα στο αρχείο αποδελτίωσης Τύπου της Σύμπραξης κατά της Ομοφυλοφιλίας -είδα εφημερίδες, δεν πήρα καθόλου περιοδικά για να μην αλλάξει το ύφος και να μην μπουν διάφορες μεταβλητές που δεν μπορώ να τις ελέγξω στην έρευνα. Οι εφημερίδες ήταν απ' όλη την Ελλάδα, όχι τοπικές, δεν πήρα τοπικές, επίσης δεν πήρα άρθρα που έχουν σταλεί στην Ελλάδα από ξένα ειδησεογραφικά πρακτορεία και απλώς αναπαράχθηκαν από κάποιον δημοσιογράφο χωρίς ίσως και σχόλιο. Ήθελα τα συμβάντα που περιγράφονται στα άρθρα και θα διάβαζαν τα υποκείμενα να έχουν συμβεί στην Ελλάδα, ήθελα τα γεγονότα και οι ομοφυλόφιλοι, γιατί πολλά από τα άρθρα αναφέρονται και σε επώνυμους ομοφυλόφιλους, να άπτονται στην ελληνική κουλτούρα. Επίσης για το ερέθισμα πρόσεξα πάρα πολύ και τις πολιτικές... αν θυμάστε σύμφωνα και με τις έρευνες του εξωτερικού οι πολιτικές πεποιθήσεις παίζουν ρόλο στο πώς διάκεινται τα άτομα, οπότε για να μην έχω και από κει καμιά παρεμβαλλόμενη μεταβλητή που να μην μπορώ να ελέγξω, χωρίσαμε τις εφημερίδες. Διάλεξα τελικά 16 εφημερίδες, είναι 4 από το ΠΑΣΟΚ, 4 από τη ΝΔ, 4 ακροδεξιές, και 4 ανένταχτες. Δεν πήρα από ΚΚ και Συνασπισμό, γιατί από Συνασπισμό βρήκα μόνο 2 άρθρα, δεν μπορούσα να κάνω δηλαδή καμιά επιλογή, και από το ΚΚ δε βρήκα καμιά εφημερίδα που να έχει δημοσιευτεί το έτος 1996. Συγγνώμη, δε σας είπα, το έτος '96 έγιναν αυτά, τα άρθρα είχαν δημοσιευτεί στους δώδεκα μήνες του '96. Το ερέθισμα λοιπόν ήταν οι εφημερίδες. Και ότι σε κάθε υποκείμενο επίσης έδινα 4 άρθρα, για να μη δώσω 16 και κουραστούνε. Το δεύτερο τώρα για να πάρω τα δεδομένα είναι ένα εργαλείο συλλογής δεδομένων. Έπρεπε να βρω έναν τρόπο ώστε να μου δώσει αυτό εδώ. Για να πάρεις κοινωνική αναπαράσταση, λένε οι θεωρητικοί των κοινωνικών αναπαραστάσεων, πρέπει το άτομο ελεύθερα να δώσει τις απαντήσεις. Έτσι επέλεξα τους ελεύθερους συνειρμούς αλλά για να δω ποια από τα μηνύματα αυτά είναι σημαντικά και ποια δεν είναι, ζήτησα από το κάθε άτομο τρεις ελεύθερους συνειρμούς για αυτά που διαβάζει, για να υπάρχει αυτή η κατάταξη. Οπότε με αυτή την πληροφορία, έπαιρνα και το περιεχόμενο αυτών εδώ των μηνυμάτων, και την κατάταξή τους, ώστε να γίνει αυτό εδώ το σχήμα. Εξάλλου δε θα σας πω τίποτε στατιστικό, οπότε απλά έχετέ μου εμπιστοσύνη σ' αυτό. Επίσης, επειδή ο στόχος είναι να δούμε η διαφορετική παρουσίαση του Τύπου αν δημιουργεί διαφορετικότητα στις κοινωνικές αναπαραστάσεις που διαμορφώνονται, έπρεπε οι εφημερίδες μου αυτές να διάκεινται διαφορετικά. Παρ' ολ' αυτά εγώ δεν μπορούσα να πάρω απόφαση να πω ότι, αυτές οι εφημερίδες για μένα είναι ενοχλητικές, αυτές θετικές, αυτές ουδέτερες, οπότε έδωσα τις εφημερίδες σ' ένα αριθμό υποκειμένων, και μου τα έκαναν αυτά, οπότε από εδώ και πέρα όταν σας λέω στις αρνητικές εφημερίδες σχηματίστηκε αυτή η κοινωνική αναπαράσταση, στις θετικές αυτή και στις ουδέτερες αυτή, εννοώ ότι

κάποια άτομα τις κατέταξαν έτσι. Λοιπόν, και τι βρέθηκε τώρα, και τελειώνω (καλά θα ήταν να είχαμε διαφάνειες, αλλά επειδή δεν έχουμε θα σας τα διαβάσω): Οι απαντήσεις που πήρα να σας πω ότι ήταν πάρα πολλές, 1200 απαντήσεις, 100x3x4 άτομα που απαντούσαν, οπότε αυτά έπρεπε να κατηγοριοποιηθούν κάπως και να γίνουνε κατηγορίες. Τα άτομα ουσιαστικά έδωσαν τις εξής 13 απαντήσεις:

- αρνητική κριτική απέναντι σ' αυτό που διάβασαν στο άρθρο.
- χλευασμός απέναντι σ' αυτό που διάβασαν, σε μερικά πολύ αρνητικά άρθρα παρατηρήθηκε αυτό.
- θετική κριτική στο άρθρο.

Επίσης, ξέχωρα από την αντιμετώπιση του άρθρου:

- θετική στάση απέναντι στους ομοφυλόφιλους.
- αρνητική στάση απέναντι στους ομοφυλόφιλους.
- και κάποιες άλλες κατηγορίες όπως αδιαφορία, κλπ.

Λοιπόν, στον πυρήνα των αρνητικών άρθρων, δηλαδή των άρθρων που διάκεινται αρνητικά: το μεγαλύτερο ποσοστό, δηλαδή τα πιο πολλά άτομα και τα πιο σημαντικά από αυτά που λέγανε δηλαδή στον πυρήνα είναι η αρνητική κριτική στο αρνητικό άρθρο, κάποιες ενδιάμεσες απόψεις για το αρνητικό άρθρο και επίσης ένα μεγάλο ποσοστό χλεύασε το αρνητικό άρθρο. Στον πυρήνα τώρα των ουδέτερων άρθρων, δηλαδή των άρθρων που δε διάκεινται ούτε θετικά ούτε αρνητικά, απλώς παραθέτουμε κάποια γεγονότα χωρίς ο δημοσιογράφος να παίρνει θέση, βρέθηκαν και οι τέσσερις δυνατές απαντήσεις που μπορεί να έχει κάποιος απέναντι σε ένα πράγμα, δηλαδή και θετικά απόκλιναν και αρνητικά και ενδιάμεσα, και το χλεύασαν. Δηλαδή ό,τι υπήρχε, κάτι που το περιμέναμε κάπως- δηλαδή όταν δεν παίρνει σαφή στάση ο δημοσιογράφος τότε είσαι ελεύθερος να πας όπου θέλεις. Το ωραίο είναι ότι στον πυρήνα των θετικών άρθρων, δηλαδή των άρθρων που διάκεινται θετικά, υπήρχαν μόνο θετικές απόψεις. Αυτό μας έκανε εντύπωση. Δηλαδή δεν υπήρχε κάποιος που δεν του άρεσε το θετικό άρθρο τελικά, που σημαίνει -άμεσα κατ' αρχήν, μόνο από τον πυρήνα- ότι ο τρόπος που ο Τύπος παρουσιάζει την ομοφυλοφιλία επιδράει στο πώς [διάκεινται τα άτομα], γιατί άμα δεν επιδρούσε τότε όλοι οι πυρήνες θα βγαίνανε το ίδιο. Και επίσης αν το δει κάποιος γρήγορα με μια ματιά, θα καταλάβει ότι αφού στα θετικά έχουμε είπαμε μόνο θετικές στάσεις, στα αρνητικά αρνητικές και θετικές και στα ουδέτερα αρνητικές και θετικές, άρα υπάρχει μια τάση προς το θετικό. Πάλι πρέπει να σας θυμίσω ότι σύμφωνα και με τις έρευνες που γίνανε στο εξωτερικό, επειδή είχαμε ακριβώς νεαρής ηλικίας άτομα, αυτό μάλλον μας δυσκολεύει στη γενίκευση των αποτελεσμάτων, δηλαδή δεν μπορούμε να πούμε ότι αυτό ισχύει για όλα τα άτομα, γιατί ίσως εδώ φταίει ότι εγώ έδωσα ηλικίες μόνο 20 με 30 ετών. Επίσης θα σας πω το περίεργο, που ο Gross το είχε βρει στις έρευνές του, ότι σ' αυτόν εδώ, δηλαδή ευρέως διαδεδομένες απόψεις που τις είχανε πολλά άτομα αλλά όχι σημαντικά μηνύματα, στην περιμετρική ζώνη Α δηλαδή, δε βρήκα στοιχεία. Που σημαίνει ότι, και ο Gross που είπε ότι, μήπως τελικά δεν υπάρχει αρκετή κάλυψη του Τύπου σε σχέση με τα ομοφυλοφιλικά ζητήματα, μήπως τελικά είναι αλήθεια; Δηλαδή τουλάχιστον το δικό μου συμπέρασμα συμφωνεί με του Gross. (Τι άλλο να σας πω

γενικά;) Στην περιμετρική ζώνη Β όντως βρέθηκαν τα άτομα που είναι υπέρ των ομοφυλόφιλων και κατά, και κάνουνε δύο βασικές ομάδες, αλλά πρέπει να σας πω και κλείνω, ότι η κοινωνική αναπαράσταση όπως τη μέτρησα εγώ, είναι ακριβώς εκείνη τη στιγμή που ο αναγνώστης παίρνει το άρθρο και το αξιολογεί, που σημαίνει ότι ισχύει για αυτή τη στιγμή. Επίσης, επειδή σας είχα πει ότι ο πυρήνας έχει πολύ συγκεκριμένα στοιχεία και έχει ενοποιητικό χαρακτήρα, ενώ εδώ πέρα στα αρνητικά άρθρα βγήκαν και θετικές απόψεις και αρνητικές, θα μας πεις τότε τι μας λες ότι έχει ενοποιητικό χαρακτήρα; Η θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων, και κλείνω, λέει επίσης ότι όταν βρισκόμαστε υπό το καθεστώς κοινωνικών αλλαγών, ο πυρήνας αποκτά μια ιδιότητα, διγνωσική πολυφασία, που έχει τη δυνατότητα να εμπεριέξει μέσα του πολλές αντίθετες απόψεις, που σημαίνει ότι αυτή τη στιγμή, -τότε τουλάχιστον που έκανα εγώ την έρευνα-, δεν έχουν ξεκαθαρίσει ακόμα ορισμένα πράγματα, αυτό είναι το τελικό μου συμπέρασμα. Και ίσως θα έχει πολύ ενδιαφέρον, αν μετά από 5 χρόνια ξαναγινόταν η ίδια έρευνα. Ευχαριστώ πολύ, ελπίζω να μη σας κούρασα.

Συντονίστρια: Ευχαριστούμε την κ. Δουλγεράκη και παρακαλώ τον κ. Τρεμόπουλο να κάνει την εισήγησή του.

Τρεμόπουλος: Το θέμα μου, όπως μου δόθηκε, είναι «ΜΜΕπικοινωνίας ή Ενημέρωσης, διαλέγετε, και δικαίωμα στη διαφορά». Είναι γνωστό ότι αυτό που αναζητεί κανείς προσφεύγοντας ή χρησιμοποιώντας τα ΜΜΕ είναι η πληροφορία, και η πληροφορία αυτή οφείλει να είναι χρήσιμη για τη ζωή. Ο στόχος της είδησης αυτός υποτίθεται ότι είναι. Η αναζήτηση της πληροφορίας είναι μία από τις στοιχειακές τάσεις των όντων, δηλαδή από τον πιο απλό οργανισμό, από την αμοιβάδα, μέχρι το σύγχρονο άνθρωπο, η πληροφορία όντως είναι χρήσιμη για τη ζωή. Μ' αυτήν την έννοια θα έπρεπε να αναγνωρίζουμε και σήμερα αυτό το χαρακτηριστικό στις πληροφορίες που διακινούνται από τα ΜΜΕ. Κι όμως γνωρίζουμε καλά ότι δεν είναι έτσι. Σήμερα έχουμε και με τη βοήθεια της τεχνολογίας τη δυνατότητα να γνωρίζουμε πολλά πράγματα, αλλά ταυτόχρονα γνωρίζουμε ολοένα και περισσότερα για ολοένα και λιγότερα πράγματα, δηλαδή έχουμε μια έγκυρη πληροφόρηση για κάποια πράγματα που συμβαίνουν, αλλά δεν έχουμε προσεγγίσει συνήθως την ουσία. Έτσι λοιπόν χρειάζεται να ερμηνεύσει κανείς το φαινόμενο αυτό, να το αναλύσει, να ξέρει πώς να προφυλαχτεί. Ή και να το χρησιμοποιήσει. Χρησιμοποιείται μια λέξη όχι μόνο στο δημοσιογραφικό χώρο, και γενικά, είναι η λέξη «πουστιά».

Νομίζω ότι αυτά τα τρία χαρακτηριστικά είναι αυτά που μπορεί κανείς αναζητώντας τα να τα βρει στη λειτουργία των ΜΜΕ, δηλαδή έχουν και αναξιοπρέπεια, γνωστή η χρησιμοποίηση των ανθρώπινων δραμάτων, και βεβαίως ποτέ δεν επανορθώνουν, αυτό είναι έλλειψη αξιοπρέπειας, ακόμη και όταν υπάρχουν καταδικαστικές αποφάσεις. Μνησικακία, αν κανείς χτυπήσει κάτι, είτε είναι δημοσιογράφος, κάτι που δεν επιτρέπεται, είτε είναι φορέας είτε απλός πολίτης, αυτό το φυλάνε και το πληρώνει σε δημοσιότητα, έλλειψη δημοσιότητας δηλαδή και εξαπάτηση, είναι σαφές τι μπορεί να σημαίνει αυτό ας μην καταχρώμαι το χρόνο σας. Σήμερα τα ΜΜΕ λειτουργούν ως σύστημα μετάδοσης μηνυμάτων και συμβόλων στον

πληθυσμό, όχι μιας απλής πληροφορίας όπως είπαμε χρήσιμης για τη ζωή, αλλά μετάδοση μηνυμάτων και συμβόλων με κάποιες λειτουργίες ομογενοποιητικές. Βεβαίως η λειτουργία τους είναι να ψυχαγωγούν, να διασκεδάζουν, να ενημερώνουν, να διαπαιδαγωγούν όμως και τα άτομα με τις αξίες της πίστης και τους κώδικες συμπεριφοράς που θα τα ενσωματώσουν στις θεσμικές δομές της κοινωνίας. Σ' έναν κόσμο συσσωρευμένου πλούτου και τεράστιων αντιθέσεων η εκπλήρωση αυτού του ρόλου απαιτεί συστηματική προπαγάνδα. Έτσι λοιπόν μέσα σε όλο αυτό το τυχαίο, τίποτα δε μένει τελικά αφρόντιστο. Όλα, ακόμα και αυτοί που νομίζουν ότι δεν είμαστε υπό καθεστώς κρατικού ελέγχου,- α, δεν υπάρχει επίσημη λογοκρισία, άρα μπορεί ο καθένας να λέει ο,τιδήποτε φυσικά και αυταπατώνται -ή εξαπατούν τους άλλους. Στις χώρες σήμερα σ' όλον τον κόσμο πια που υπάρχουν ιδιωτικά ΜΜΕ, ραδιοτηλεοπτικά μέσα κ.α. υπάρχει αυτή η ψευδεπίφαση της ελευθερίας του λαού, οι άνθρωποι όντως εκφράζονται ελεύθερα, αλλά στην ουσία είναι ένα μοντέλο προπαγάνδας ενός ομογενοποιημένου πολιτισμού όπου η πραγματική κριτική περιορίζεται, υπάρχει μια τεράστια ανισότητα στην κατοχή των πηγών και το αποτέλεσμα της τόσο στην πρόσβαση στο σύστημα των ΜΜΕ όσο και στη συμπεριφορά του ελέγχεται από το χρήμα και την εξουσία που μπορούν να φιλτράρουν τις ειδήσεις και την πληροφορία, να περιθωριοποιήσουν τη διαφωνία, ακόμη και προβάλλοντάς την και γραφικοποιώντας την, μπορούν να την εξουδετερώσουν, και βεβαίως μπορούν το χρήμα και η εξουσία να επιτρέψουν στα συμφέροντα να περάσουν τα μηνύματά τους. Όπως λέει ο Νόαμ Τσόμσκι για τα χαρακτηριστικά του μοντέλου αυτής της προπαγάνδας, είναι: Πρώτον, το μέγεθος, η συγκεντρωμένη εξουσία και ο προσανατολισμός προς το κέρδος. Δεύτερον, η διαφήμιση ως πρωταρχική πηγή εισοδήματος για τα ΜΜΕ, αλλά που οφείλουμε να συμπληρώσουμε για την ελληνική πραγματικότητα, αλλά και για άλλες χώρες, ότι είναι και τα λεγόμενα διαπλεκόμενα, οι εργολαβίες, όπου μπορεί ένα μέσο να φαίνεται παθητικό αλλά να δίνει τη δυνατότητα να γίνονται άλλες δουλειές, μπορούν πιέζοντας την κυβέρνηση, εκβιάζοντάς την στην ουσία, να προσπορίζονται κέρδη. Αυτά πάνε πακέτο όπως ξέρετε, μια ομάδα, ποδοσφαιρική ομάδα καλή, κάποια μέσα, κάποια εφημερίδα, κάποια τηλεόραση, και κάποιες εργολαβίες γενικής φύσεως. Αυτό είναι η συνταγή της επιτυχίας, και δεν υπήρχε μόνο επί Κοσκωτά, υπήρχε και πιο πριν, αλλά από κει και πέρα το φαινόμενο συνεχίζει να επεκτείνεται. Και επίσης ένα τρίτο χαρακτηριστικό του μοντέλου προπαγάνδας είναι η στήριξη των ΜΜΕ στην πληροφόρηση που παρέχεται από την κυβέρνηση αλλά και τις επιχειρήσεις, καθώς και από ειδικούς οι οποίοι είναι αποδεκτοί από το Σύστημα και την Εξουσία. Αυτά τα χαρακτηριστικά, που είναι τα γενικά, μπορεί να τα αναζητήσει κανείς σ' αυτό το μοντέλο προπαγάνδας που περιθωριοποιούνε ταυτόχρονα τη διαφορά ή τη χρησιμοποιούνε για να απευθυνθούν στους απλούς νοικοκυραίους τηλεθεατές με τον τρόπο που μπορεί να καθησυχάσει τη συνείδησή τους, δηλαδή βλέποντάς το διαφορετικά, -είναι χαρακτηριστικές και κάποιες εκπομπές, Ερωτοδικεία ιστορίες-, το διαφορετικό επιβεβαιώνει αυτόν που το βλέπει ότι η επιλογή του να είναι ο μέσος όρος είναι η σωστή. Άρα λοιπόν, το άλλο γίνεται γραφικό, εξορίζεται από την αποδεκτή πραγματικότητα, και επιβεβαιώνεται για αυτό που είναι ο μέσος πολίτης, ο μέσος τηλεθεατής. Βεβαίως αυτά είναι κάποια γενικά χαρακτηριστικά. Μπορεί κανείς να κάνει -γίνονται συνήθως- βουτιές σε ένα ιστορικό παρελθόν στην Αρχαία Ελλάδα όπου στα θέματα που συζητάμε υπήρχε μεγαλύτερη αποδοχή της διαφοράς, αλλά στη

συνέχεια μέσα στο πέρασμα των αιώνων αυτό το μοντέλο δεν υπερίσχυσε, κυνηγήθηκε, αυτά είναι γνωστά σε όσους συμμετέχουμε σ' αυτή τη συζήτηση, οφείλουμε όμως να τονίσουμε την τεράστια στρέβλωση που υπήρξε σε αυτή την κοινωνική στρέβλωση, στην αντιμετώπιση του ζητήματος της διαφοράς, και ιδιαίτερα -και στη χώρα μας αλλά και σε άλλες χώρες- του λεγόμενου βιομηχανικού πολιτισμού. Στον αιώνα μας τα χαρακτηριστικά που μπορεί κανείς να αναζητήσει δίπλα του -χαρακτηριστικά που μπορεί να τα δει κανείς και στην παραγωγή, στην οικονομία, στον πολιτισμό, στα κοινωνικά φαινόμενα, αλλά χαρακτηρίζουν και σαν σύνολο την κοινωνία μας- , είναι η τυποποίηση, η εξειδίκευση, η συγκέντρωση, η μεγιστοποίηση, ο συγκεντρωτισμός. Αυτά τα χαρακτηριστικά ιδιαίτερα φυσικά στον αιώνα μας, -έχουν εκφραστεί από τον προηγούμενο βέβαια-, συμπληρώνονται με τη μισαλλοδοξία που κυρίως εκφράζεται μέσα από τη σημαία του εθνικισμού, δηλαδή των εθνικισμών που στηρίζονται στην υπέρμετρη ταύτιση με κάποια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, που συνήθως βασίζεται σε αυθαίρετη χάραξη κάποιων συνόρων. Λοιπόν, ο εθνικισμός είναι δημιούργημα των δύο τελευταίων αιώνων, άλλωστε και ο ίδιο το έθνος-κράτος δεν έχει μακρότερη ιστορία. Προστέθηκε και ταυτόχρονα αξιοποίησε κάθε μισαλλόδοξη σκέψη. «Αυτό που μένει σταθερό στον εθνικισμό», λέει ο Orwell, «είναι η κατάσταση του μυαλού του. Το αντικείμενο των συναισθημάτων του είναι μεταβλητό». Δεν είναι τυχαίο ότι την τελευταία δεκαετία, από το '92 και μετά που έχουμε έξαρση των εθνικιστικών παθών μετά την κατάρρευση των χωρών του Ανύπαρκτου Σοσιαλισμού, αλλά και ιδιαίτερα με το πρόβλημα που είχαμε εδώ στα Βαλκάνια και με την ΠΓΔΜ, είναι χαρακτηριστικό ότι οι ίδιοι άνθρωποι είναι αποδέκτες και σημαιοφόροι αυτής ακριβώς της μισαλλόδοξιας σε όλα τα επίπεδα. Και εδώ βλέπουμε και ονομαστικά, και με διευθύνσεις -μπορεί κανείς να το δει και στη Θεσσαλονίκη. Δεν είναι όλοι οι παπάδες έτσι, ο νέος Αρχιεπίσκοπος όμως και ο Μητροπολίτης είναι έτσι, συνδυάζουν αυτού του τύπου την κουλτούρα. Δηλαδή η απέχθειά τους προς κάθε τι το διαφορετικό, το αλλόδοξο, το αλλόθρησκο, αλλόφυλο κλπ είναι σαφής, είναι κάτι που τους ομογενοποιεί. Αλλάζει όμως κατά καιρούς. Πιο πριν κυνηγούσανε κάτι καθηγητές που λέγανε να τα βρούμε με τους διπλανούς -ή και άλλους ανθρώπους που αγωνίστηκαν σ' αυτή τη λογική, τώρα κυνηγούσανε ένα γλωσσολόγο που ήτανε σύμμαχος στην προηγούμενη περίοδο, αλλά τώρα τον κυνηγούσανε επειδή είπε κάτι που ξέφευγε από τις προσεγγίσεις που είχαν. Σταθερή λοιπόν η κατάσταση του μυαλού των ανθρώπων αυτών, το αντικείμενο κάθε φορά διαφέρει. Και φυσικά σειρά έχουν οι Αλβανοί, οι ομοφυλόφιλοι, κατά καιρούς μπορεί να στραφεί προς τα κάπου αυτού του είδους η συνείδηση των ανθρώπων. Σήμερα πάντως σε γενικό επίπεδο έχουμε πέρα από τη διεκδίκηση του δικαιώματος στη διαφορά, απέναντι δηλαδή στην ομογενοποίηση, έχουμε -αυτό θα πρέπει να το πούμε- τη δικιά μας κοινωνική οικολογία, να ξέρουμε σε ποιο κομμάτι ενός ανοιγμένου μετώπου έχουμε να διαλέξουμε «στρατόπεδο». Δηλαδή έχουμε να διαχωρίσουμε από τη μια μεριά την ομογενοποίηση και τη διαφορά, το δικαίωμα στη διαφορά καλύτερα, έχουμε όμως να διαλέξουμε ταυτόχρονα ανάμεσα στο μεγάλο και στο μικρό, στο συγκεντρωτισμό και στην αυτονομία, στον ετεροκαθορισμό και τον αυτοκαθορισμό, το μαζικό και το συλλογικό, τον ολοκληρωτισμό και τη δημοκρατία, την αποκέντρωση και τη γραφειοκρατία, την αυτόνομη δημιουργία και την τυποποίηση, την πολυδιάσταση και την εξειδίκευση. Αυτά είναι τα μέτωπα που σήμερα μας καλούν να επιλέξουμε, προς ποια κατεύθυνση παλεύουμε, τοποθετούμαστε, και προφανώς το δικαίωμα στη

διαφορά είναι μια από τις επιλογές που δίνονται σ' αυτά τα μέτωπα. Επειδή όμως μιλάμε αρκετά γενικά και κατ' ανάγκη αυτό είχα στο μυαλό μου ότι μου ζητήθηκε, θα πρέπει να το συνδέσουμε και με την περίοδο που διανύουμε. Φυσικά δε θα αναζητήσει κανείς στα προγράμματα των δημοτικών και νομαρχιακών υποψήφιων αρχόντων τέτοιου είδους προσεγγίσεις. Κάτι που φαίνεται ότι κινείται, μπορεί κανείς να το καλύψει. Αν δηλαδή υπήρχε μια μαζικότερη συγκέντρωση σ' ένα χώρο ή μια διαδήλωση σαν αυτές που γίνονται στην Νέα Υόρκη, που μαθαίνουμε ότι γίνονται τεράστιες γύρω από την ομοφυλοφιλία κλπ κλπ, θα μπορούσαμε να φανταστούμε το Λαζαρίδη ή τους άλλους μεγάλους υποψηφίους να κάνουνε αντίστοιχες δηλώσεις ή έμμεσες αναφορές. Όπου έχει ψήφους δηλαδή τρέχουν. Άλλωστε το να κάνει κανείς επιτυχημένη πολιτική, σύμφωνα με έναν από τους νόμους του Μέρφι, είναι, βλέπεις ένα πλήθος που πάει κάπου και μπαίνει μπροστά. Μ' αυτήν την έννοια θα μπορούσε να επιβάλλει και σ' αυτόν τον τομέα την ατζέντα της συζήτησης. Παρ' όλ' αυτά νομίζω ότι οι άνθρωποι που πραγματικά έχουν τέτοιου είδους ευαισθησίες θα έπρεπε να διεκδικήσουν και να προβάλλουν σε όλους τους υποψηφίους και να τους ζητήσουν να τοποθετηθούνε πάνω στο το μπορεί να γίνει για να μειωθεί η δυσμενής διάκριση απέναντι στους ανθρώπους που έχουν ανάγκη από κατοχύρωση στην πράξη του δικαιώματος στη διαφορά, και φυσικά δεν είναι μόνο αυτοί που έχουν διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό από την πλειοψηφία, έχουνε και άλλοι που έχουνε διαφορετική γλώσσα, διαφορετική θρησκεία, άνθρωποι που μπορούν να ενοποιηθούν, ενώ είναι διαφορετικές οι κατηγορίες και διαφορετικά τα προβλήματα, ακριβώς ενοποιούνται κάτω από το αίτημα του δικαιώματος στη διαφορά. Οφείλουν λοιπόν όσοι νιώθουν ότι διαφοροποιούνται από τον περιβάλλοντο μέσο όρο να αναζητήσουν και άλλους που η σύγχρονη κοινωνία πετάει εκτός αυτού του μέσου όρου, στο περιθώριο δηλαδή και ταυτόχρονα να διεκδικήσουν δυνατότητες έκφρασης αυτής της διαφοράς. Δηλαδή τι θα πει δημοτικό ραδιόφωνο και τηλεόραση που δε δίνει τη δυνατότητα έκφρασης αυτής της διαφοράς; Έτσι κι αλλιώς από κει που θα χρηματοδοτούσε το FM100 το μετρό των 220 δισεκατομμυρίων, σήμερα να το ακούει ο εκάστοτε δήμαρχος, -ο Κοσμόπουλος μέχρι τώρα, τώρα δεν ξέρω ποιος θα είναι-, το ακούει κι ευχαριστιέται. Βλέπει τη φάτσα του μισή ώρα και λέει τι ωραία που τα είπα, έχει καταδικαστεί σε μια χαμηλή θεαματικότητα, γιατί δε σκύβει στην ίδια στην κοινωνία, στις συλλογικότητες που μπορούν να είναι φορείς ενός άλλου πολιτισμού, γιατί αυτό συμβαίνει, όταν διεκδικείς το δικαίωμά σου στη διαφορετικότητά σου, ταυτόχρονα σ' αυτή την πορεία του ομογενοποιημένου πολιτισμού που μας πλασάρεται, κονσέρβα πολιτισμός, εγώ έχω να πω κάτι διαφορετικό, έχω λοιπόν το δικαίωμα να διεκδικήσω την έκφραση. Ούτε λοιπόν στη δημοτική τηλεόραση, ούτε στο δημοτικό ραδιόφωνο, ούτε φυσικά και στα έντυπα που κατά καιρούς βγαίνουν υπέρ της νεολαίας και του δικαιώματός τους στη ζωή κλπ κλπ. Άρα λοιπόν θα πρέπει να υπάρχει δικαίωμα έκφρασης, δικαίωμα και χώρος συνάντησης αυτών των ανθρώπων, δυνατότητες επικοινωνίας, ανοιχτών τηλεφωνικών γραμμών, ένα δίκτυο πληροφόρησης αλλά και συμπαράστασης σε στιγμές της ζωής που υπάρχει ανάγκη, και δεν εννοούμε μόνο τους ασθενείς AIDS, μιλάμε για πολλές τέτοιες περιπτώσεις που μπορεί κανείς, το νιώθει στην καθημερινότητά του ότι θα πρέπει κάπου να απευθυνθεί, και νιώθει ότι είναι κάπου σε κάποια γωνιά κάποιας πυραμίδας απρόσωπης, όπου ακόμα κι αν δοκιμάσει κάποιο τηλέφωνο κανείς δεν νιώθει ότι μπορεί να βοηθήσει, και δεν μπορεί στην ουσία γιατί κανείς δεν το πρόβλεψε. Άνθρωποι δηλαδή άσχετοι με την πραγματική ζωή που

δεν έχουνε μπει την τελευταία εικοσαετία σε λεωφορείο, που δεν έχουνε κάνει βόλτα σε πάρκα, σε ιδιαίτερες περιοχές, που βλέπουν δηλαδή πάντα την πόλη μέσα από τα τζάμια ενός φιμέ αυτοκινήτου ή μέσα από τις δεξιώσεις ή τις εκδηλώσεις όπου θα έχουνε λόγο ή θα πρέπει να παραβρισκονται για να τους καταγράψουνε οι κάμερες κλπ. Μιλάμε για μια αλλοτριωμένη ζωή όπου στο τέλος αυτοί είναι η μειονότητα και διαφορετικοί από τον υπόλοιπο πληθυσμό και θα πρέπει να τους δούμε ως άτομα με ειδικές ανάγκες, ή ως πολιτικούς με ειδικές ανάγκες και θα πρέπει κάπως να δείξουμε μια κάποια κατανόηση αλλά τουλάχιστον ας μη μας ενοχλούν. Άρα λοιπόν, καταλήγω μ' αυτό, οι άνθρωποι που έχουν δικαίωμα στη διαφορά δεν είναι μόνο αυτοί που βρίσκονται σ' αυτή την αίθουσα, βρίσκονται σε πολλούς άλλους χώρους και θα πρέπει να ξεπεράσουν καμιά φορά και τα αγκαθωτά πλέγματα που νιώθουν να τους ξεχωρίζουν και να ενοποιηθούν γύρω από τη διεκδίκηση αυτού του πράγματος, ενός χαρακτηριστικού από αυτά που όπως ανέλυσα και πριν χαρακτηρίζουν τη σύγχρονη κοινωνία. Ευχαριστώ.

Συντονίστρια: Ευχαριστούμε τον κ. Τρεμόπουλο. [...] χωρίσαμε την εκδήλωση σε δύο μέρη. Επειδή ο κ. Τρεμόπουλος πρέπει να φύγει και η κ. Δουλγεράκη έχει να ταξιδέψει [...] κάτι που ξέχασα να πω προηγουμένως ότι στη βιβλιοθήκη μας στα γραφεία της Σύμπραξης υπάρχει η εργασία της κ. Δουλγεράκη, μπορεί ελεύθερα κανείς που έχει ενδιαφέρον και θέλει να δει εκτενέστερα την εργασία... [Κάποιος ακροατής ρωτά αν η Σύμπραξη είναι κάθε μέρα ανοικτά]. Όχι, αλλά μπορούμε να συνεννοηθούμε διά τηλεφώνου, αν πάρει κάποιος τηλέφωνο στη Σύμπραξη μπορούμε να συνεννοηθούμε να περάσει όποιος θέλει, να δει την εργασία εκτενέστερα. Αν υπάρχουν κάποιες ερωτήσεις προς την κ. Δούλκερη;

Ερώτηση παρευρισκόμενου: [...]

Δουλγεράκη: Όχι, ο πυρήνας σχηματίζεται με κάποια στατιστικά κριτήρια, δηλαδή ότι περισσότερα άτομα βάλανε στις πρώτες σειρές -γιατί αυτό είπα, ότι δίνανε 3 απαντήσεις. Δηλαδή το μεγαλύτερο ποσοστό των ανθρώπων στα θετικά άρθρα, βάλανε στις πρώτες από τις τρεις απαντήσεις, δηλαδή στην πρώτη ή στη δεύτερη, ότι συμφωνούν με το περιεχόμενο του άρθρου και ότι είναι υπέρ των ομοφυλόφιλων. Ο πυρήνας βγαίνει από στατιστικά κριτήρια, δεν τον έβγαλα μόνη μου.

Παρευρισκόμενος: Απλά δεν κατάλαβα από αυτό το συμπέρασμα, ότι δημιουργήθηκε ένας πυρήνας που διάκειται θετικά απέναντι σε κάποια άρθρα τα οποία δεν ήταν θετικά προς την ομοφυλοφιλία βγάζετε το συμπέρασμα ότι τα πράγματα δεν έχουν αλλάξει. Το τελικό συμπέρασμα που μας είπατε είναι ότι τα πράγματα δεν έχουν αλλάξει.

Δούλκερη: Το συμπέρασμα που εγώ βγάζω από την έρευνα δεν είναι ακριβώς αυτό. Ή μάλλον, δεν είναι αυτό. Το συμπέρασμα που βγάζω εγώ είναι ότι ο πυρήνας των κοινωνικών αναπαραστάσεων, λένε οι θεωρητικοί των κοινωνικών αναπαραστάσεων είναι ενιαίος και συνεκτικός. Ας πούμε αν πάρεις την κοινωνική αναπαραστάση ενός αντικειμένου όπως η εργασία, όλοι στον πυρήνα της εργασίας θα βάλουνε χρήμα, ότι στον πυρήνα το πιο σημαντικό πράγμα που τους έρχεται στο μυαλό όταν ακούνε εργασία είναι χρήμα, οι εργασιακές συνθήκες να είναι καλές, να τα πάνε καλά με τους υπαλλήλους, να έχουνε άνοδο, είναι πολύ συγκεκριμένους, και

σχεδόν ό,τι έρευνα και να κάνεις, αυτή η έννοια της εργασίας έχει παγιωθεί. Επειδή όμως εγώ στην έρευνα βρήκα ότι η κοινωνική αναπαράσταση της ομοφυλοφιλίας διαφέρει πάρα πολύ, δηλαδή σε έναν πυρήνα μπορείς να βρεις και θετικές απόψεις και αρνητικές, γι' αυτό λέω, αυτό που μάλλον υποθέτουμε από την έρευνα είναι ότι θα έχει πολύ ενδιαφέρον μετά από πέντε χρόνια, μήπως μερικά πράγματα από αυτά που είναι στις περιμετρικές ζώνες από αυτές που είναι δίπλα στον πυρήνα, [μεταφερθούν εντός του], γιατί έτσι αλλάζει μια κοινωνική αναπαράσταση, δηλαδή αυτό που λέω εγώ ουσιαστικά είναι ότι είμαστε αυτή τη στιγμή, έτσι όπως το αισθάνομαι εγώ, σε μια διαδικασία αλλαγής. Εγώ αυτό λέω.

Ερώτηση παρευρισκόμενου: [...]

Απάντηση: Όχι, δεν έχει γίνει, όχι. Ναι, θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να δεις διαφορές εκεί. Πολύ καλό. Όπως επίσης μια καλή πρόταση είναι να γίνει ακριβώς η ίδια έρευνα σε άτομα 50-60 χρονών, όπως πήρα εγώ 20-30 για να δεις αν υπάρχουν διαφορές.

Συντονίστρια: Υπάρχει κάποια ερώτηση; ... Τότε θα συνεχίσουμε. Θα φωνάξω την κ. Δουλκέρη Τέσσα και τον κ. Χατζητρύφωνα. Θα παρακαλέσω την κ. Δουλκέρη Τέσσα, δικηγόρο και κοινωνιολόγο, διδάκτορα της επιστήμης της πληροφόρησης του πανεπιστημίου του Παρισιού II και της Σορβόννης να μας μιλήσει για το θέμα της που είναι οι κοινωνικές ανισότητες και η τηλεόραση.

Δουλκέρη: Σας ευχαριστώ κι εγώ που μου δίνετε την ευκαιρία να είμαι κοντά σας. Δεν ντρέπομαι να πω ότι δεν είχα ιδέα για το σύλλογό σας. Σ' αυτό φταίνε τα ΜΜΕπικοινωνίας και όχι εγώ. Λυπάμαι. Κι έτσι πάντα είναι προς όφελός μας κάποιες τέτοιες εκδηλώσεις, τουλάχιστον κατ' αρχήν για να μαθαίνουμε τι γίνεται σε μια πόλη που δεν είναι τόσο μεγάλη όσο η Θεσσαλονίκη, και στα άτομα όπως εμείς, που είμαστε σε έναν χώρο που λέγεται ΜΜΕπικοινωνίας, ο πανεπιστημιακός χώρος, και οφείλουμε τουλάχιστον να τα γνωρίζουμε. Το αν τα δεχόμαστε ή έχουμε κάτι να πούμε είναι άλλο θέμα, αλλά το να το αγνοούμε είναι απαράδεκτο, ζητάω συγνώμη, καλό είναι να αναγνωρίζουμε τα λάθη μας. Από την άλλη πλευρά έχω ένα δεύτερο όφελος γιατί μου δώσατε ένα ερέθισμα, και σας το λέω ειλικρινά ότι δεν έχω ασχοληθεί με το θέμα, δεν έχω κάνει καμιά έρευνα -μιλάω επιστημονικά και θεωρητικά... τι να πρωτοκάνουμε, ο χρόνος μας πιέζει, έχουμε πάρα πολλά θέματα να ασχοληθούμε, έχω ασχοληθεί με άλλα θέματα, με άλλες ομάδες κι έτσι θα σας πω κάποια πράγματα, δεν έχω ασχοληθεί με το θέμα της ομοφυλοφιλίας και πώς παρουσιάζεται όχι μόνο στον Τύπο όπως μας τον παρουσίασε η συνάδελφος προηγουμένως, εμένα θα μ' ενδιέφερε να το δω όχι από τη στάση των ατόμων αλλά από κοινωνιολογική πλευρά το πώς παρουσιάζονται, ποια είναι τα θέματα, ποια είναι η προβολή, ποια θέση παίρνουνε τα διάφορα άρθρα, υπάρχουνε ειδικές μελέτες κλπ. Χωρίς να έχω ασχοληθεί συστηματικά μπορώ βέβαια να σας πω ότι είναι ένα θέμα που και στον Τύπο αγνοείται, δεν προβάλλεται, και αυτό βέβαια όπως σας είπαν οι προηγούμενοι εισηγητές είναι μέσα στα πλαίσια ότι προβάλλουμε τις αξίες της κυρίαρχης ιδεολογίας, την οποία θέλουμε, και βέβαια είναι ένα θέμα το οποίο όσο και να λέμε ότι έχει προωθηθεί, δεν παύει να είναι ένα θέμα το οποίο δεν αγγίζει όχι

απλώς όλο το κοινό αλλά και αυτούς οι οποίοι παράγουν τις ειδήσεις, προβάλλουν τις αξίες, τα μηνύματα τα οποία θέλουν. Από την άλλη πλευρά βεβαίως με ενδιαφέρει να το δω συστηματικά και στο θέμα της τηλεόρασης. Δηλαδή αν προβάλλονται στις ενημερωτικές εκπομπές, στα δελτία ειδήσεων, και ποιες είναι οι σειρές που αναπτύσσουν αυτά τα θέματα και ποια θέση παίρνουν. Όλα αυτά τα θέματα βεβαίως, ακόμη και αν ερχόμουν έτοιμη με 2-3 έρευνες, πάλι δε θα έλεγα ότι έχει τελειώσει. Έχουμε αυτό το θέμα οι κοινωνικοί επιστήμονες, να ξεκινάμε ένα θέμα και να το προχωράμε διότι η κοινωνία μας αλλάζει. Οπωσδήποτε στο μέλλον δηλαδή θα προσπαθήσουμε σε συνεργασία με τους φοιτητές μου και τις φοιτήτριές μου να ξεκινήσουμε κάποια προσπάθεια και να κάνουμε κάποια έρευνα για να δούμε και στον Τύπο και στην τηλεόραση -το ραδιόφωνο το θεωρώ ότι, αν και είναι ένα μέσο που έχει διάδοση, δεν αγγίζει τόσο πολύ το κοινό όσο η τηλεόραση και όσο οι εφημερίδες. Επίσης ως τελευταία ομιλήτρια θα πρέπει να σας πω ότι εγώ είχα ετοιμάσει μια εισήγηση θεωρητική και κάποια άλλα στοιχεία, αλλά τελικά κρίνω ότι δεν έχει νόημα να σας διαβάσω αυτά τα οποία είχα ετοιμάσει να σας πω, βεβαίως μπορώ να σας δώσω το κείμενο γραπτό και απλώς να επισημάνω κάποια στοιχεία για να είναι και πιο ζωντανός ο λόγος και για να συνδεθεί κάπως με τα προηγούμενα, για να μην εμφανιστεί μια ομιλία η οποία θα είναι και κουραστική και πολύ θεωρητική. Το θέμα κατ' αρχήν με το γενικό προβληματισμό που τίθεται είναι αυτά τα οποία εντοπίσαμε, ότι το περιεχόμενο των μηνυμάτων κατευθύνεται προς μια γενική ομογενοποίηση. Μπορεί να έχουμε πολλά τηλεοπτικά κανάλια, να έχουμε πολλές εφημερίδες, πολλούς ραδιοφωνικούς σταθμούς, αυτό όμως δε μας οδηγεί σε μια δημοκρατικοποίηση όπως λέμε του επικοινωνιακού φαινομένου. Τι σημαίνει αυτό; Σημαίνει ότι αυτή η λεγόμενη εξουσία του ζάπινγκ, του να αλλάζουμε δηλαδή τα κανάλια και να βλέπουμε, δε μας οδηγεί σε μια δημοκρατία του να διαλέξω το κανάλι που θέλω και να δω τις πολλές εκπομπές. Όλοι, δηλαδή με άλλα λόγια όλα τα κανάλια επαναλαμβάνουν τα ίδια μηνύματα, οδηγούμαστε μάλλον σε μια τυποποίηση των τηλεοπτικών μηνυμάτων. Αυτό είναι το βασικό συμπέρασμα που βγαίνει από την ανάλυση η οποία γίνεται. Και φυσικά οι αξίες οι οποίες προβάλλονται, είτε από το ένα κανάλι είτε από το άλλο, ή ξεφυλλίζοντας τις διάφορες εφημερίδες πάλι δε διαφέρουν: οι υλιστικές αξίες, ο καταναλωτισμός ως τρόπος ζωής είναι κυρίως αυτά τα οποία επαναλαμβάνονται σε όλα τα κανάλια. Όσον αφορά τώρα για να προσδιορίσουμε στο θέμα για τις κοινωνικές ομάδες οι οποίες οδηγούνται και σε αυτές τις λεγόμενες κοινωνικές ανισότητες. Η ισότητα δηλαδή στα ΜΜΕπικοινωνίας είναι μια ουτοπία θα λέγαμε. Και για να πάρουμε ορισμένα παραδείγματα: Έχουμε το θέμα μιας κοινωνικής ομάδας, η οποία είναι το παιδί και για το οποίο έχουμε κάνει κάποιες έρευνες με τις παιδικές εκπομπές -έχω ασχοληθεί εγώ με τις ομάδες μου συστηματικά, Για το θέμα του παιδιού που αποτελεί μια κοινωνική ομάδα υπάρχει μια γενική άγνοια, δεν υπάρχει μια ιδιαίτερη μέριμνα, δεν υπάρχουν παιδικά προγράμματα, δεν υπάρχουν παιδικές εκπομπές, και αυτές που υπάρχουν δεν έχουν κανένα παιδαγωγικό ή εκπαιδευτικό χαρακτήρα. Και ο μικρός τηλεθεατής κατευθύνεται προς αυτά τα οποία επιδιώκουν για τον ενήλικο, το προετοιμάζουν δηλαδή για να γίνει ένας ενήλικος όπως ακριβώς απαιτεί η κυρίαρχη ιδεολογία, δεν υπάρχει καμία διαφορά και από την άλλη πλευρά υπάρχουν και όλα τα κακά τα οποία έχουν παρουσιαστεί, δηλαδή η βία, ο τρόμος στα διάφορα παιδικά προγράμματα, οι ειδικοί -παιδαγωγοί, ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι δεν έχουν κανένα

λόγο, και τα έτοιμα καρτούν, αυτά τα γιαπωνέζικα κυρίως, είναι αυτά τα οποία κυριαρχούν. Από την άλλη πλευρά, η άλλη κοινωνική ομάδα, η ομάδα των γυναικών, παρ' όλες τις νομοθετικές αλλαγές, τα ΜΜΕπικοινωνίας συνεχίζουν και παρουσιάζουν την αναχρονιστική εικόνα της γυναίκας, δεν παρουσιάζουν δηλαδή κανέναν εκσυγχρονισμό στα μηνύματά τους. Και το ότι υπάρχουν κάποιες εξαιρέσεις είτε σε διαφημίσεις είτε σε κάποιες τηλεοπτικές σειρές, αυτά δεν αναιρούν τον κανόνα, ο οποίος είναι όπως σας ανέφερα αναχρονιστικός και δεν υπάρχει καμιά ευαισθητοποίηση των υπευθύνων, δηλαδή συνεχίζουν να παρουσιάζουν τα παλιά ξεπερασμένα αναχρονιστικά πρότυπα των γυναικών, όχι μόνο στις περιπτώσεις των διαφημίσεων αλλά και στις τηλεοπτικές σειρές, ενώ από την άλλη πλευρά στα δελτία ειδήσεων, στις ενημερωτικές εκπομπές παρουσιάζεται πάλι μια σιωπή για το θέμα ή μια υποτίμηση του θέματος, και αυτό βεβαίως διότι οι κοινωνικές αλλαγές, όπως τεκμηριώνεται από τους κοινωνιολόγους, δεν επέρχονται αμέσως, χρειάζεται κάποια χρόνια για να εμφανιστούν, δηλαδή μπορεί να επέλθει μία νομοθετική ρύθμιση, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι θα επέλθει και μια κοινωνική αλλαγή. Πάντα υπάρχουν οι αντιρρήσεις, και βεβαίως ως μη γελιόμαστε, κυρίως τα ΜΜΕπικοινωνίας είναι τα πιο αναχρονιστικά. Το ίδιο βεβαίως ισχύει και για άλλες κοινωνικές ομάδες, όπως είναι για τους μετανάστες, για τους οποίους υπάρχει ένας κοινωνικός αποκλεισμός από τα ΜΜΕπικοινωνίας, ή όπως λέγεται συνηθίζεται να χρησιμοποιείται ο τίτλος του κοινωνικού αποκλεισμού για διάφορες κοινωνικές ομάδες. Και για το θέμα βέβαια της ομοφυλοφιλίας, που [...]

[...] Συστηματικά τις ενημερωτικές εκπομπές που έχουν παρουσιαστεί τα τελευταία χρόνια και να αναφέρονται στο θέμα φοβάμαι -για να μην πω απόλυτα- ότι δεν θα υπάρχουν. Το θέμα το οποίο ανέφερε ο συνάδελφος προηγουμένως σχετικά με το βήμα των διαφόρων συλλόγων, αυτό είναι ένα αίτημα το οποίο δεν αφορά μόνο το δικό σας το σύλλογο, αφορά και τα διάφορα άλλα κινήματα ειρήνης, οικολογικά κ.τ.λ. και το οποίο φυσικά κι αυτό πηγαίνει στον κάλαθο των αχρήστων. Το πιο δραματικό είναι, όταν υπήρχαν δύο κρατικά κανάλια και οι ώρες προβολής ήταν πολύ λίγες, τότε βεβαίως υπήρχε μια δικαιολογία, αλλά όταν έχουμε τώρα τόσα πολλά κανάλια και τόσες ώρες προβολής, 24 ώρες, το να μην υπάρχει ένα βήμα για τους συλλόγους είναι κάτι το οποίο με την απλή λογική και με όσο καλή διάθεση να έχει κανείς δεν μπορεί να το εξηγήσει.

Από την άλλη πλευρά βλέπουμε ότι σ' όλες τις τηλεοπτικές σειρές, αν αναλύσουμε τις διάφορες σειρές, θα δούμε ότι εκείνο που κυριαρχεί κυρίως είναι η αξία του έρωτα, η αγάπη, η οποία μπορεί να έχει κάποια προβλήματα, τελικά όμως θριαμβεύει και είναι πάντα μια εξιδανικευμένη αγάπη των δυο ετεροφυλόφιλων. Ποτέ, εν πάσει περιπτώσει δεν έπεσε στην αντίληψή μου, κάποιος έρωτας, κάποια αξία έρωτα δύο ομοφυλόφιλων εξιδανικευμένη, μυθοποιημένη, όπως προβάλλεται από όλες αυτές τις σειρές, οι οποίες κυριαρχούν κατ' επανάληψη και σ' όλα τα τηλεοπτικά κανάλια. Τι βλέπουμε αντίστοιχα με τις διάφορες ομάδες των ομοφυλόφιλων; Βλέπουμε να παίρνουν κάποιες φορές το βήμα, να παίρνουν το λόγο σε κάποιες μεταμεσονύκτιες εκπομπές, αλλά τα άτομα τα οποία εμφανίζονται είναι κυρίως περιθωριακά και μάλλον είναι κάποιες προκλητικές περιπτώσεις κι αυτό βέβαια ακριβώς για να ενισχύσουν μια αρνητική στάση του τηλεοπτικού κοινού απέναντι στην κατηγορία αυτών των ατόμων. Ή πολλές φορές μπορεί να εμφανιστούν και σε διάφορες εκπομπές των ριάλιτι σόου, βλέπε Ανδρέα Μικρούτσικο, η οποία θα είναι

πάλι μια τραγική περίπτωση και θα πει το πρόβλημά της κ.λ.π. Όλα αυτά από την πλευρά του κοινωνιολόγου σημαίνει ότι ενισχύεται πάλι η κυρίαρχη ιδεολογία, όταν προβάλλονται δηλαδή τέτοιες περιπτώσεις, μάλλον προκλητικές, δεν υπάρχει μια θετική αντιμετώπιση, αλλά μια αρνητική, η οποία προκαλεί κάποια αντίθετα συναισθήματα. Είναι όπως στο παρελθόν, και ακόμη και σήμερα, για τις φεμινίστριες, που συνεχίζουμε και λέμε «α, εγώ δεν είμαι φεμινίστρια». Και πηγαίνω εγώ και λέω και στην τάξη ακόμα, «βρε παιδιά, τι σημαίνει φεμινισμός, είναι κακό πράγμα ο φεμινισμός, εγώ είμαι φεμινίστρια με την καλή άποψη», καλή - κακή, γιατί πραγματικά τα μέσα επικοινωνίας περνάν αυτήν την άποψη ότι φεμινίστρια είναι η κραυγαλέα, μια γυναίκα, η οποία δεν είναι σαν και μας, είναι κάποιο εξωγήινο πλάσμα τέλος πάντων, που δεν πρέπει να της μοιάσουμε. Το ίδιο εμφανίζουν και με κάποιους ομοφυλόφιλους, κυρίως άντρες, γιατί τις γυναίκες δεν τις εμφανίζουν και καθόλου, αλλά πάλι είναι οι περιπτώσεις που προκαλούν το γέλιο και τίποτα άλλο, δηλαδή το χλευασμό εν πάσει περιπτώσει, και όχι ένα άτομο ο οποίος είναι κατά τ' άλλα σαν και μας και δεν είναι κάτι το διαφορετικό.

Από την άλλη πλευρά ερευνήθηκαν τα τελευταία χρόνια από πλευράς κοινωνιολόγων και τα θέματα της προβολής του aids. Μέχρι το '80 ή μέχρι τα μέσα μάλλον της δεκαετίας του '80, τα ηγεμονικά δίκτυα τηλεόρασης, είχαν ακολουθήσει μια πολιτική πλήρους αποκλεισμού του ζητήματος του aids, το οποίο ήταν ένα θέμα που δεν άγγιζε καθόλου τα ΜΜΕ, γιατί πραγματικά αυτό το θέμα το είχαν κυρίως συνδέσει με την ομοφυλοφιλία, άρα δεν έπρεπε να το αγγίξουν, μαζί με όλα τα θέματα ταμπού που υπήρχαν. Κι έτσι υπήρχε μια γενική στάση, μια πολιτική αποχής σε γενικές γραμμές. Από τη δεκαετία του '90 βέβαια με την εξάπλωση που έφερε το θέμα, έπαψε πια να είναι απαγορευμένος καρπός κι έτσι αρχίζουν και συζητάνε πια στα δελτία ειδήσεων. Πέρα από ενημερωτικές εκπομπές αρχίζει και φαίνεται το θέμα στα μυθοπλαστικά αφηγήματα, δηλαδή υπάρχουν διάφορα σενάρια τα οποία αναφέρονται σε ασθενείς με aids, τόσο κάποια ξένα όσο και ελληνικά. Και βέβαια είχε γίνει κάποια σειρά το '88 που είχε προβληθεί στη Μεγάλη Βρετανία, και η οποία προκάλεσε ακόμη και μια δαιμονοποίηση της κοινότητας των ομοφυλόφιλων, διότι σ' αυτή τη σειρά υπήρχε ένας αμφισεξουαλικός άνδρας φορέας του aids που εν γνώσει του προσπαθούσε και μόλυνε τους σεξουαλικούς του παρτενέρ. Κάτι τέτοιο βέβαια, περίπου μια τέτοια ιστορία, τη μιμήθηκε και ο αγαπητός μας Φώσκολος στη «Λάμψη» και ανέφερε την ίδια πάλι ιστορία χωρίς να προκληθεί καμία αντίδραση. Δηλαδή εδώ στην Ελλάδα σιωπούμε με όσα γίνονται στις διάφορες σειρές, ίσως και οι ομάδες δεν είναι τόσο οργανωμένες, ίσως και ως άτομα δεν κουβεντιάζουμε για διάφορα θέματα, όσο κι αν μας θίγουν. Είμαστε λιγότερο ευαίσθητοι, οι περιπτώσεις είναι πολύ λίγες που φθάνουν στο Εθνικό Συμβούλιο ή κάποιες πολύ μικρές καταγγελίες, μία-δύο τέλος πάντων καταγγελίες που φθάνουν στα δικαστήρια.

Με άλλα λόγια, δηλαδή, παρόλη την πληθώρα των καναλιών, παρόλες τις πολλές ώρες της επί 24ωρου βάσεως εκπομπές, τα θέματα του κοινωνικού ρατσισμού σε βάρος κάποιων ομάδων της κοινωνίας μας συνεχίζουν να παρουσιάζονται και αυτές οι κοινωνικές ανισότητες συνεχίζουν να υπάρχουν. Μέχρι τότε και ποια θα είναι η αισιόδοξη νότα αυτής της ιστορίας, αυτό δεν είναι μόνο κατά τη γνώμη μου θέμα των υπευθύνων των καναλιών. Κάπου, πάντα λέω, ότι ευθύνη φέρουμε όλοι μας είτε σαν άτομα, είτε σαν οργανωμένες ομάδες, έχουμε πια τη φωνή και μπορούμε πάντα να αντιδρούμε με τον α' ή β' τρόπο. Δηλαδή ας πάψουμε κάποια στιγμή να κλαίμε τη

μοίρα μας και να λέμε «οι υπεύθυνοι κάνουν εκείνο» και να περιμένουμε το ένα και το άλλο, ή τα λέμε συνήθως μεταξύ μας ή να τα γράφουμε σε κάποιο βιβλίο το οποίο να στολίζει απλώς τις βιβλιοθήκες μας. Ευχαριστώ.

Συντονίστρια: Ευχαριστούμε την κυρία Δουλκέρη για την ομιλία της. Υπάρχουν κάποιες ερωτήσεις από το κοινό για τους ομιλητές;

Ακροατής: Για την κυρία Δουλκέρη. Είπατε προς το τέλος της ομιλίας σας ότι τελικά έχουμε όλοι ευθύνη για το πώς παρουσιάζονται κάποια πράγματα. Ήθελα να σας ρωτήσω σχετικά με την τοποθέτηση του κυρίου Τρεμόπουλου, ο οποίος είπε ότι τα Μέσα είναι ελεγχόμενα, ήθελα να ρωτήσω αν το πιστεύετε αυτό το πράγμα και δεύτερον σε περίπτωση που μετά από κάποιες δεκαετίες η κατάσταση αλλάξει, δηλαδή ουσιαστικά αλλάξει ο τρόπος με τον οποίον προβάλλεται η ομοφυλοφιλία από ΜΜΕ, θεωρείται ότι αυτό θα έχει συμβεί επειδή έχουν βελτιωθεί τα πράγματα, ή γιατί οι ομοφυλόφιλοι θα έχουμε γίνει απλά ένα ακόμα target group και θα μας βλέπουν ως εμπορικά αντικείμενα;

Δουλκέρη: Ευχαριστώ, δώσατε πάρα πολλά θέματα. Σίγουρα, κατ' αρχήν τα ΜΜΕ, κι αυτό είναι ένα θέμα το οποίο έχει τεθεί επανειλημμένως, είναι εξουσία. Δεν είναι απλό όταν λέμε ότι τα ΜΜΕ ξεκινώντας από τον Τύπο κι ύστερα τη τηλεόραση, ότι είναι εξουσία. Κάθε τι που είναι εξουσία δεν είναι πολύ απλό να το προσεγγίσουμε και να το εξουδετερώσουμε. Αυτό είναι γενικό. Από την άλλη πλευρά πιστεύω ότι την οποιαδήποτε εξουσία μπορούμε, όσο είναι δυνατόν, να την αγχίζουμε. Δηλαδή έχουμε κάποιες δυνατότητες. Κι εγώ είμαι γενικά απογοητευμένη, δεν θέτω μόνο το δικό σας θέμα, αναφέρομαι και στις άλλες κοινωνικές ομάδες. Σας είπα ότι συστηματικά ασχολήθηκα με το παιδί και συστηματικά ασχολήθηκα με το θέμα των γυναικών και πραγματικά είδαμε ότι δεν υπάρχουν παιδικά προγράμματα. Τι κάνουν όμως εκεί; Υπάρχουν κάποια Παιδαγωγικά Τμήματα, υπάρχουν γονείς κ.τ.λ., ωστόσο δεν ασχολήθηκε κανείς, δεν κάνουν διαμαρτυρίες και έτσι συνεχίζουν όλα αυτά τα πράγματα.

Ένα παράδειγμα. Για τα γυναικεία, υπάρχουν γυναικείοι σύλλογοι, κάποια στιγμή κάτι είπαν, από την άλλη πλευρά σιώπησαν. Οι ομοφυλόφιλοι είναι γραμμένοι σε κάποιους συλλόγους, δεν λέω ο καθένας μόνος του, από εκεί και πέρα αποτελούν μια ομάδα πίεσης, μπορούν να δώσουν ειδήσεις.

Δηλαδή πώς αλλάζει η κατάσταση; αλλάζει είτε μέσα από τις τηλεοπτικές σειρές, στις οποίες σημαίνει ότι επιτέλους ας υπάρχει και ένα διαφορετικό σενάριο. Ο κόσμος είναι ελεύθερος να δει τον έρωτα του Μπαλαμή με την Τσιγγάνα, ωραία, αλλά από την άλλη πλευρά μπορεί κάλλιστα να έβλεπε μια ωραία ερωτική ιστορία δύο ανδρών ομοφυλοφίλων ή αν δεν του άρεσε, ας μην την δει. Δεν είμαι μέσα στα κανάλια, αλλά υποθέτω ότι θα μπορούσαν να γίνουν κάποιες προτάσεις, να περάσουν κάποιες σειρές και οποιοσδήποτε θα μπορούσε κάποια στιγμή να περάσουν. Πέρα όμως από αυτό, στα δελτία ειδήσεων, σε διάφορες ενημερωτικές εκπομπές το να εμφανιστούν ομοφυλόφιλοι είναι σημαντικό. Υπάρχουν πάρα πολλοί καλλιτέχνες κ.λ.π. οι οποίοι μπορούν να πουν δυο κουβέντες. Όλα αυτά, κι αυτό το ξέρετε πολύ καλύτερα από μένα, ότι δεν είναι η κατάσταση έτσι όπως ήταν πριν από κάποιες δεκαετίες, προς Θεού δηλαδή, δεν είναι ίδια κατάσταση. Σιγά-σιγά η δημοκρατία και η ελευθερία μας

επιτρέπει να εκφραζόμαστε, να σκεφτόμαστε, να ντυνόμαστε, ν' αντιδρούμε όπως θέλει ο καθένας, έχουμε αυτό το δικαίωμα, άσχετα αν είναι κάτι δύσκολο όταν ξεφεύγεις από το μέσο όρο. Πάντα υπάρχουν τα προβλήματα όταν δεν ακολουθείς το κατεστημένο, αυτό είναι γεγονός. Αλλά από την άλλη πλευρά όλα γίνονται και βεβαίως σε κάποιες δεκαετίες θα είναι ακόμη πιο απλά τα πράγματα. Σ' αυτό συντελούν, γιατί αυτό είναι το θέμα μας, συντελούν πάρα πολύ τα ΜΜΕ, διότι είναι αυτά που επηρεάζουν πολύ περισσότερο την οικογένεια και επηρεάζουν πολύ περισσότερο απ' το σχολείο. Αυτά είναι μέσα στη ζωή μας. Εν πάσει περιπτώσει, όταν έχουμε τόσα ιδιωτικά κανάλια, τόσες πολλές ώρες, αυτό που είπα και σας το λέω χιλιάδες φορές είναι να μην υπάρχει μία έκφραση για όλα τα άτομα για όλες τις κατηγορίες των ατόμων.

Συντονίστρια: Άλλη ερώτηση;

Ακροατής: Όταν βλέπει κανείς κάτι κακόγουστο σε ένα ΜΜΕ πώς αντιδρά; Ας πούμε ποια θα μπορούσε να είναι η καλύτερη αντίδραση; Τι θα μπορούσε να κάνει μια οργάνωση, μια ομάδα ανθρώπων, πώς θα μπορούσε να αναιρέσει αυτή τη στάση του Μέσου;

Δουλκέρη: Ένας τρόπος είναι αυτή η συγκέντρωση που βρεθήκαμε και τα είπαμε. Τα είπαμε όμως θεωρητικά. Θα μπορούσαμε με αφορμή κάποια εκπομπή ή κάποιο θέμα που έγραψε ο Τύπος ή ακούσαμε στα ραδιόφωνα, με μόνο αυτό, να συγκεντρωθούμε και να τα πούμε. Και παράλληλα θα γράψουμε κάποια επιστολή στον Τύπο, μια διαμαρτυρία, ή αντίστοιχα προς τα κανάλια, ή απλά ένα τηλεφώνημα, διότι ξέρετε και πώς γίνονται αυτές οι εκπομπές μεγάλης τηλεθέασης με την περιβόητη AGB με τα 700 μηχανάκια, τα οποία επαναλαμβάνουν και μας λένε «αυτό θέλει το κοινό». Υποθέτω ότι μες στην αίθουσα, όταν ρωτηθούν τα άτομα: «πήρε κανείς μέρος σ' αυτή την έρευνα και ρωτήθηκε ποτέ;» Μάλλον κανένας δεν θα βρεθεί. Κάποια στιγμή ανακοινώθηκε το αποτέλεσμα αυτών των ερευνών στις εφημερίδες, ωστόσο όλα αυτά ξέρουμε ότι είναι πλαστά, κι ακόμη το τι θέλει το κοινό κι αυτό είναι πλαστό. Υπάρχουν λοιπόν τρόποι αντίδρασης, ένα απλό τηλεφώνημα, μια επιστολή, μια συγκέντρωση, μια απλή διαμαρτυρία και μια πίεση από την άλλη πλευρά, ώστε να προσπαθήσουμε να αλλάξουμε και να μην αφήσουμε τα πράγματα να κυλούν όπως κυλούν και να μη λέμε πάντα: α, φταίει το κατεστημένο, φταίει η εξουσία, δεν μπορούμε να τα βάλουμε με κανέναν, διότι κι αν τον πάμε στο δικαστήριο, αν υπάρχει κάτι το οποίο θα είναι αξιόποιο βέβαια, δεν θα δικαιωθούμε. Αλλά αυτό είναι μια παθητική αντιμετώπιση. Υπάρχει και η άλλη αντιμετώπιση.

Ακροάτρια: Μια σχετική ερώτηση. Εμείς ως ομοφυλόφιλοι, λέμε ότι κάνατε αυτή τη συνάντηση, λέμε ότι κάνατε κάποιες άλλες συναντήσεις οι οποίες έχουν μια σχετική απήχηση, χωρίς να φέρουν κάποιο ουσιαστικό αποτέλεσμα. Αν προσπαθήσουμε να κάνουμε κάτι πιο δυναμικό που ίσως να προκαλέσει. Δηλαδή μπορούμε να πούμε ότι δεν ακουγόμαστε, επειδή δεν προσπαθούμε να κάνουμε κάτι πιο δυναμικό, κάτι το οποίο θα προκαλέσει. Αυτό μπορεί να δικαιωθεί;

Δουλκέρη: Κι αυτό μπορεί να δικαιωθεί. Αλλά εμένα το θέμα που δεν μου αρέσει πάντα είναι πως, απ' ότι καταλαβαίνω στην αίθουσα είστε μεταξύ σας, είστε τα μέλη του συλλόγου. Όχι; Α, όχι! Ένα θέμα το οποίο π.χ. είναι κοινωνικό, γιατί να μη γίνει πιο γνωστό σε ένα μεγαλύτερο κοινό;

Ακροάτρια: Όσοι θέλουν μαθαίνουν, λίγο-πολύ οι πληροφορίες κυκλοφορούν σε κάποια μέρη που είναι γνωστά σε όλους, οι πληροφορίες δεν κυκλοφορούν μόνο σε συγκεκριμένα μέρη και ειδικά στη Θεσσαλονίκη που δεν είναι μεγάλη πόλη. Έχουμε εμείς το δικαίωμα να γίνουμε πιο δυναμικοί.

Δουλκέρη: Προς Θεού! Κατ' αρχήν δεν κάνετε κάτι το οποίο να είναι αξιόποινη πράξη.

Ακροάτρια: Ας πούμε, με τη μητέρα μου σε μερικές φάσεις που συζητάω και μου λέει να κάνεις μέχρι εκεί, από εκεί και πέρα όχι όμως.

Δουλκέρη: Αυτά είναι πραγματικά ξεπερασμένες αντιλήψεις. Αλίμονο τώρα να μην βγαίνει ο καθένας προς τα έξω για να εκφραστεί για οτιδήποτε. Αλίμονο αν είμαστε σ' αυτό το σημείο στην Ελλάδα.

Ακροατής: Υπάρχει ένα είδος πρόκλησης, χωρίς να είναι. Υπάρχει ένα γενικότερο πρόβλημα το οποίο αντιμετωπίζουν οι κοινωνικές επιστήμες με την ευρύτερη έννοια, μπορεί να με διαφεύσει η κυρία Δουλκέρη. Πρώτον είναι πολύ νέες, δεύτερον δεν υπάρχουν έρευνες πεδίου σε βάθος κι ένας από τους κοινωνικούς χώρους, ο οποίος ας το πούμε σε εισαγωγικά «υποφέρει» είναι όλοι αυτοί οι χώροι οι κοινωνικοί οι οποίοι για λόγους τους οποίους μπορεί να αντιληφθεί ο καθένας βρίσκονται στο περιθώριο της επιστήμης. Γι' αυτό είναι ένα ζήτημα κατά πόσο μπορεί κανείς να προωθήσει αυτά τα πράγματα. Δεν είναι τυχαίο ότι στη χώρα μας έχουν μεταφραστεί σημαντικά έργα ας πούμε φεμινιστριών τα τελευταία χρόνια, τα οποία ανατρέπουν αυτό το πράγμα σε σύγκρουση με κατεστημένες αξίες όπως είναι ο χριστιανισμός. Αυτό είναι ένα πρόβλημα που κάποια στιγμή πρέπει να το αντιμετωπίσουμε κι εγώ είμαι αρκετά επιφυλακτικός κατά πόσο η ελληνική κοινωνία δέχεται κάποιες τέτοιες ενστάσεις ως καθυστερημένες. Έρευνες πεδίου θα δείχνανε ότι δεν είναι και τόσο ανοιχτή η ελληνική κοινωνία όσο πιστεύουμε. Απλούστατα φάχνουμε όλοι στα τυφλά και υπ' αυτή την έννοια και εμείς οι δημοσιογράφοι, ας το θέσω από την άλλη πλευρά το θέμα, φάχνουμε στα τυφλά. Εξάλλου μια έρευνα για να γίνει με μετρήσεις κ.λ.π. είναι ένα γεγονός, μια είδηση η οποία θα μπορούσε κάλλιστα να περάσει σε μια οποιαδήποτε εφημερίδα. Δεν γίνονται έρευνες, για να είμαστε και αντικειμενικοί. Η κοινωνική έρευνα στην Ελλάδα είναι υποβαθμισμένη, αυτό θα πρέπει να ειπωθεί. Και κάποια στιγμή θα πρέπει να γίνει και κάποια έρευνα μέσα στον ίδιο το ζωολογικό κήπο του πανεπιστημίου να δούμε κι εκεί τι γίνεται; Για ποιο λόγο οι κοινωνικές επιστήμες βρίσκονται πίσω στην Ελλάδα, είναι καθυστερημένες; Και για να κλείσω με μια δική μου πρόταση στη συντονιστική επιτροπή: ήταν να δημιουργηθεί ένα είδος ερευνητικού κέντρου, το οποίο να κάνει μετρήσεις. Μπορούν να συγκεραστούν αποτελέσματα από διαφορετικές χώρες όπου θα γίνουν τέτοιου είδους μετρήσεις. Πώς αντιμετωπίζουμε σήμερα το 1998 τους ομοφυλόφιλους σαν κοινωνία και πώς τους αντιμετωπίζουμε μετά δέκα χρόνια. Να ξέρουμε τι προόδους κάναμε, αν κάναμε προόδους, αν έχουμε οπισθοδρομήσεις. Όταν δεν έχεις στοιχεία δεν μπορείς να κινηθείς. Και σ' αυτό τον τομέα δεν γίνονται επενδύσεις και από την άλλη πλευρά δεν πιέζει και το πανεπιστημιακό κατεστημένο, όντως υπάρχει δηλαδή κατεστημένο. Όταν ξοδεύονται δισεκατομμύρια για ανούσιες υποτίθεται ιστορικές έρευνες, αν ο Μεγαλέξανδρος έστριψε από εκεί ή δυο βήματα πιο κει από το χάρτη πιο κάτω, ο άλλος θεωρεί τον εαυτό του επιστήμονα κάνοντας αυτό το πράγμα και σπαταλιούνται εκατομμύρια. Ενώ για ζωτικά προβλήματα της κοινωνίας, για τις εκρήξεις και τις κοινωνικές

εντάσεις με την είσοδο των ξένων, αυτά πώς θα τα αντιμετωπίσουμε; Αυτά είναι ζητήματα τα οποία θα πρέπει να τα θέσει πρώτη η πανεπιστημιακή κοινότητα κι εδώ μπορώ να πω ότι είναι πολύ χειρότερα απ' ό,τι τα διαπλεκόμενα απ' ό,τι είναι στο χώρο του Τύπου. Με συγχωρείτε για την παρέμβαση.

Δουλκέρη: Ήταν και πολύ ζωντανά. Δεν μπορούμε να έχουμε αντίρρηση. Σίγουρα οι κοινωνικές έρευνες δεν είναι μόνο για το συγκεκριμένο, αλλά για όλα τα θέματα, όχι μόνο είναι υποβαθμισμένες αλλά ανύπαρκτες. Διότι, πολύ απλά, δεν δίνονται λεφτά για να γίνουν έρευνες. Χρειάζονται λεφτά. Λεφτά δεν δίνονται, παρά μόνο στις έρευνες τις φυσικές κ.λ.π.

Ακροατής: Απευθύνεστε εσείς ως επιστήμων στους ανθρώπους εδώ, στους πολίτες αυτούς, θα πρέπει να το διεκδικήσετε κι εσείς.

Δουλκέρη: Προσπαθούμε, ο καθένας, εγώ τουλάχιστον κάνω τις έρευνές μου χωρίς χρήματα και αντίστοιχα οι διάφοροι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι προσπαθούμε πάντα χωρίς λεφτά να κάνουμε τις έρευνες. Γιατί διαφορετικά δεν θα γινόταν τίποτα. Να, η φοιτήτρια προηγουμένως έκανε έρευνα με τον καθηγητή της. Δηλαδή έχουμε κάποιες τέτοιες περιπτώσεις για να φέρω αυτό το αισιόδοξο κλίμα, ότι ναι, είναι στραβά, αλλά δεν τελειώσαμε και δεν καθόμαστε. Από την άλλη πλευρά τώρα, ποια είναι η αντιμετώπιση της κοινωνίας, σίγουρα η ελληνική κοινωνία έχει αρκετά προβλήματα, δεν είναι τόσο σύγχρονη όπως θέλουμε, αλλά ότι υπάρχουν αλλαγές και γίνονται δεκτές, είναι φυσικό.

Συντονίστρια: Υπάρχει άλλη ερώτηση;

Ακροάτρια: Θα ήθελα να κάνω μια ερώτηση. Ίσως να ακουστεί στην αρχή λίγο θεωρητική. Όλα συνήθως ξεκινάνε από την υπόθεση, το δεχόμαστε ότι αυτή είναι η πραγματικότητα, ότι τα ΜΜΕ επηρεάζουν τις απόψεις των καθημερινών ανθρώπων. Θα ήθελα να κάνω την αντίθετη ερώτηση. Μήπως τελικά, παίρνοντας το παράδειγμα της ομοφυλοφιλίας, υπάρχουν ήδη στην κοινωνία οι προκαταλήψεις και απλώς αυτό που γίνεται μέσω των ΜΜΕ είναι αναπαραγωγή προκαταλήψεων που ήδη υπάρχουν; Ίσως να φανεί λίγο θεωρητικό. Το ρωτώ αυτό έχοντας στο νου μου κάτι που μπορεί να γίνει στην πράξη. Δηλαδή, ο περισσότερος ο κόσμος δεν γνωρίζει πολλά για την ομοφυλοφιλία γιατί δεν έχει συναντήσει δίπλα του ομοφυλόφιλους ανθρώπους ή και πολλοί ομοφυλόφιλοι έχουν πρόβλημα να βγουν ανοιχτά με την ομοφυλοφιλία τους. Άρα ποιος είναι ο καλύτερος πρακτικός τρόπος να αλλάξουν οι κοινωνικές αναπαραστάσεις που μας έλεγε προηγουμένως η κυρία Δουλγεράκη; Κάνοντας φιλίες, μέσα από τις φιλίες από τα καθημερινά βιώματα ή μέσα από τα ΜΜΕ και τις παραστάσεις που παίρνει κανείς από αυτά μπορούν να αλλάξουν οι νοοτροπίες, οι στάσεις των ανθρώπων;

Δουλκέρη: Τα μπλέξαμε λίγο διότι άλλο το ένα άλλο το άλλο. Δεν ξέρω δεν είμαι ψυχολόγος για να πω τον τρόπο κ.λ.π. Εγώ μιλάω από την πλευρά του επικοινωνιολόγου. Τα ΜΜΕ επηρεάζουν τις στάσεις, τις αξίες με τα μηνύματά τους, αυτό είναι δεδομένο. Από την άλλη πλευρά είναι επίσης δεδομένο ότι τουλάχιστον κάνουν ό,τι κάνουν, γιατί η τηλεόραση είναι μια εμπορική επιχείρηση, μια και μιλάμε για την τηλεόραση, ότι δίνει στο κοινό αυτά τα οποία αυτό θέλει και δεν μπορεί να προκαλέσει, διότι θα είναι μπουμέρανγκ, αν προκαλέσει το κοινό, και προσπαθούμε να παρουσιάσουμε και να δώσουμε αυτά τα οποία θέλει. Αυτό το ερώτημα είναι «η κότα

έκανε το αβγό, ή το αβγό την κότα», αυτό είναι η φιλοσοφική ερώτηση. Αλλά γίνονται όμως, κι εκείνο είναι το θέμα μας, ότι τα ΜΜΕ έχουν ένα παιδαγωγικό ρόλο. Όπως μίλησα προηγουμένως για το παιδί, ότι μπορεί να είναι κάποια θέματα τα οποία είναι δύσκολα. Δεν μπορούμε να μεταδώσουμε το κακό γούστο, το εύπεπτο, αυτό το πρόχειρο, επειδή λένε ότι αυτά επιθυμεί και πρέπει να του τα δώσουμε. Ρούλα θέλει, Ελένη θέλει, εντάξει και μόνο αυτά. Τελικά οι επιστήμονες δεν έχουμε κανένα λόγο, παρά σε ελάχιστες εκπομπές οι οποίες είναι κουλτουριάρικες, λεγόμενες, και είναι για λίγους.

Από την άλλη πλευρά κανείς δεν είπε ότι τα ΜΜΕ πρέπει να πουν στο κοινό «α! εντάξει, όλοι δοκιμάστε την ομοφυλοφιλία είναι το καλύτερο». Κανένας δεν μπορεί να το πει αυτό, απλώς το θέμα είναι να υπάρχει μια ελευθερία και να ακούγονται και να βλέπονται διαφορετικές τάσεις και να μην υπάρχει μόνο η μια άποψη. Αυτό σημαίνει δημοκρατία, κι αυτό σας είπα, ότι από τις δέκα, ή είκοσι-τριάντα σειρές, που υπάρχουν, ας υπήρχε μια σειρά, εγώ κι ο καθένας μας μπορεί να μην τη βλέπαμε, αλλά ας υπήρχε. Εφόσον υπάρχει κάποια, το αν είναι δέκα, είκοσι, τριάντα, για να επανέλθουμε στο ζήτημα ποια είναι η στάση της κοινωνίας απέναντι στην ομοφυλοφιλία, δεν είναι το πρόβλημά μου. Από τη στιγμή που υπάρχουν και δέκα και είκοσι πρέπει να ικανοποιήσω και αυτούς τους δέκα και τους είκοσι. Δεν πρέπει να υπάρχει αυτός ο κοινωνικός αποκλεισμός για κανέναν. Όπως λέγαμε για τους Αλβανούς, δεν πρέπει να δείξουμε ότι όλοι οι Αλβανοί είναι δολοφόνοι, αυτό το οποίο πέρασε ποια και το κουβεντιάζουμε. Υπάρχουν και Αλβανοί οι οποίοι είναι εργατικοί και φιλότιμοι, δεν είναι όλοι δολοφόνοι και κακοί. Όχι ο κακός ο Αλβανός κ.λ.π. Αυτά είναι τα ξεπερασμένα και τα μη δημοκρατικά. Δεν είπε κανείς ότι θα δείχνουμε πάντα τους άγιους και τους ήρωες Αλβανούς, ούτε ελάτε όλοι, η ομοφυλοφιλία είναι το καλύτερο και γίνεται όλοι ομοφυλόφιλοι, γυναίκες άντρες. Κανένας δεν το λέει αυτό, πρέπει ν' αλλάξει αυτή η νοοτροπία, να ακούγονται όλες οι απόψεις, αυτό είναι το δημοκρατικό.

Τσιτιρίδης: Να κάνω εγώ μια παρέμβαση λίγο. Αυτό που λέτε για τα είκοσι άτομα που έχουν δικαίωμα να δουν μια εκπομπή. Λόγω εμπειρίας θέλω να πω ότι η τηλεόραση, δηλαδή ο σκοπός της τηλεόρασης δεν είναι να ενημερώσει ή να ψυχαγωγήσει, ο σκοπός της τηλεόρασης είναι η διαφήμιση, οπότε δεν νομίζω κάποιο κανάλι για ένα περιορισμένο κοινό να μπορέσει να κάνει μια εκπομπή ή ένα σήριαλ. Που σημαίνει ότι ένα σήριαλ, μια εκπομπή, αν δεν υπάρχουν πενήντα δωροθέτες από πίσω και 85 διαφημίσεις το δευτερόλεπτο δεν μπορεί να λειτουργήσει. Γίνονται μάλιστα προσπάθειες απ' ότι ξέρω εγώ, η τηλεόραση να καταλήξει να παίζει μόνο διαφημίσεις. Υπάρχουν κανάλια που παίζουν μόνο διαφημίσεις. Αυτό που λέτε για τις 24 ώρες, μετά τις μία ή δύο τα μεσάνυχτα, κανένα κανάλι δεν παίζει εκπομπές, παίζει εκείνες τις διαφημίσεις διαρκείας που είναι τριάντα λεπτά και δείχνουν πώς ένα σφουγγάρι μπορεί να καθαρίσει καλά κ.λ.π. Το μόνο κανάλι το οποίο νομίζω ότι αδιαφορεί για το κόστος, την ακροαματικότητα ή πόσους δωροθέτες ή διαφημίσεις έχει, είναι η Ελληνική Τηλεόραση, η κρατική η οποία αδιαφορεί, γιατί τα χρήματα που παίρνει είναι από το ελληνικό κράτος, οπότε δεν θα πρέπει να την ενδιαφέρει κιόλας πολύ να έχει διαφημίσεις και ακροαματικότητα. Από την άλλη όμως, επειδή είναι κρατική τηλεόραση πρέπει να κρατάει κάποιες αποστάσεις, γιατί απ' ότι ξέρουμε η ελληνική κοινωνία και η ελληνική τηλεόραση δεν τα πηγαίνει πάρα πολύ καλά με την ομοφυλοφιλία. Οπότε δεν μπορεί να κάνει πολλές ή προκλητικές αναφορές στην

ομοφυλοφιλία μέσα από την τηλεόρασή της. Προκλητικές στο χριστιανισμό. Λοιπόν εγώ πιστεύω ότι το πρόβλημα της τηλεόρασης είναι εκεί. Το πρόβλημα της τηλεόρασης είναι στο τι πουλάει.

Δουλκέρη: Το οποίο όμως είναι αμφισβητούμενο, πάντα αυτό είναι το θέμα, ότι πάντα είναι αμφισβητούμενο. Όταν έχουμε το ίδιο περιεχόμενο παντού δεν σημαίνει ότι όλοι θέλουμε να τα βλέπουμε αυτά.

Ακροατής: Μα, στην τηλεόραση δεν υπάρχει δικαίωμα επιλογής. Δεν μπορείς να λες ότι κάνω ζάπινγκ στις 8.30, όταν 15 κανάλια παίζουν ειδήσεις.

Δουλκέρη: Είναι τεράστια τα ζητήματα, αλλά εγώ νομίζω ότι θέσεις υπάρχουν για όλους και για όλες.

Τσιτιρίδης: Πάντως εγώ νομίζω ότι υπάρχουν συγκεκριμένες μόδες στην τηλεόραση, οι οποίες να μπορούν να συμβαδίζουν και με τις διαφημίσεις που θα παίζουν και με τις ώρες που θα παίζουν. Δεν είναι τυχαίο ότι συγκεκριμένες ώρες προβάλλονται απορρυπαντικά, συγκεκριμένες ώρες παιδικά παιχνίδια διάφορα, συγκεκριμένες ώρες αυτοκίνητα. Όμως στις 1 η ώρα που παίζει «Ερωτοδικείο», μπορεί συγχρόνως να παίζει ερωτικό τηλέφωνο. Δεν μπορούν να δείξουν ερωτικό τηλέφωνο σε σοβαρή πολιτική συζήτηση ή σε συζήτηση με κάποιον ψυχολόγο και να βάλει ένα 090 πάνω από την τηλεόραση.

Ακροάτρια: Η τηλεόραση είναι ένας χώρος που πιθανόν να εκφράζει κάποιες θέσεις, εγώ ξέρω όμως ότι μπορεί να γίνει κάτι, π.χ. μια εκπομπή για την ομοφυλοφιλία ανά δεκαπενθήμερο για δέκα λεπτά.

Χατζητρώφων: Εγώ κράτησα την έκφραση του Μιχάλη του Τρεμόπουλου για το δικαίωμα στον αυτοπροσδιορισμό, συνέπεια του οποίου είναι και το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού των ομοφυλόφιλων και θα έλεγα ότι σαν συνέπεια βγαίνει και η συνεργασία που θα πρέπει να υπάρχει ή που αντικειμενικά έχει έδαφος να αναπτυχθεί μεταξύ των ομοφυλόφιλων και άλλων ομάδων που ζητάνε τον αυτοπροσδιορισμό τους. Η αλληλεγγύη, αλλά και η συνεργασία, αυτός είναι ένας δρόμος διάχυσης των ειδήσεων, γιατί έτσι θα δοθεί και η δυνατότητα σε διάφορους δημοσιογράφους και σε διάφορα ΜΜΕ να αναφερθούν και στην ομοφυλοφιλία. Θέλω να παρατηρήσω ότι σήμερα είχαμε κάποια ευτυχή γεγονότα κατ' αρχήν, ευτυχή ότι είχαμε έναν εκπρόσωπο από μία δημοτική παράταξη, γιατί σε μικρό χρονικό διάστημα θα έχουμε εκλογές, δυστυχώς βέβαια δεν είχαμε εκπροσώπους από περισσότερους συνδυασμούς.

Στην αίθουσα αυτή παρευρίσκονται άτομα που συμμετέχουν σε έντυπα, μιλάω για τους φίλους στο βάθος της αίθουσας. Νομίζω ότι μέσα από τέτοιου είδους συζητήσεις μπορεί να αναπτυχθεί κατ' αρχήν γνωριμία για διάφορα ζητήματα κι από την άλλη πλευρά να αναπτυχθεί και η συσχέτιση των κοινωνικών ζητημάτων. Πιστεύω, ότι κάποιοι που ήρθαν εδώ για πρώτη φορά και δεν ανήκουν στη Σύμπραξη, αντιλήφθηκαν κάποια ζητήματα που απασχολούν εμάς κι ίσως να πάρουν καλές ιδέες, πιστεύω ότι κι εμείς μπορούμε να πάρουμε κάποιες καλές ιδέες απ' αυτούς. Πιστεύω ότι η εξέταση κάποιων πραγμάτων της ζωής με μικτό τρόπο μπορεί να βοηθήσει, π.χ. μια εφημερίδα ανοιχτά ταξικού περιεχομένου θα μπορούσε να εξετάσει το πώς επηρεάζονται οι παραγωγικές δυνάμεις, η εξέλιξη των παραγωγικών δυνάμεων με την ομοφυλοφιλία. Πιστεύω όμως ότι και η «Βιταμίνη Ο» θα μπορούσε να εξετάσει, μέσα από άρθρα της ακριβώς το ίδιο θέμα, ώστε έτσι να δημιουργούνται και συμμαχίες και

αλλαγές απόψεων και νέες ιδέες και το σπάσιμο αυτής της κυρίαρχης πια κατάστασης, την οποία βλέπουμε καθημερινά και η οποία βάζει πολλά ζητήματα στο περιθώριο.

Συντονίστρια: Εδώ να κλείσουμε την κουβέντα μας. Να ευχαριστήσω άλλη μια φορά τους ομιλητές, να ευχαριστήσω και εσάς που ήρθατε και να σας καληνυχτίσω.